

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Martin Kracík

Institucionální struktura společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU
po zavedení Lisabonské smlouvy

Bakalářská práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou prací na téma „Institucionální struktura společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU po zavedení Lisabonské smlouvy“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 29. března 2018

Martin Kracík

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval doc. JUDr. Václavu Stehlíkovi, Ph.D., LL.M. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1. Pojem SZBP	8
2. Vývoj SZBP	9
2.1 Maastrichtská smlouva	9
2.2 Amsterodamská smlouva	11
2.3 Smlouva z Nice	12
3. změny v SZBP zavedené Lisabonskou smlouvou	13
3.1 Právní subjektivita EU	14
3.1.1 Mezinárodní dohody	14
3.1.2 Členství v mezinárodních organizacích	14
3.2 Koherence činnosti SZBP	15
3.3 Posílená spolupráce	15
3.4 Doložka solidarity	15
3.5 Zásady a cíle SZBP	16
3.6 Vznik SBOP	17
3.6.1 Evropská politika schopností a vyzbrojování	18
3.6.2 Operace EU	18
3.6.3 PESCO	20
3.6.3 Fond operací SBOP	20
4. Nové institucionální uspořádání SZBP	21
4.1 EP	21
4.1.1 Výbory a podvýbory EP účastníci se na SZBP	22
4.1.2 Výbor pro zahraniční věci	23
4.1.3 DROI	23
4.1.4 Podvýbor pro obranu	23
4.2 Evropská komise	23
4.3 Evropská rada	24
4.3.1 Stálý předseda Evropské rady	25
4.4 Rada EU	26
4.4.1 COBS	27
4.4.2 COREPER II	28
4.5 Vysoký představitel Unie	29

4.6	ESVČ.....	30
4.7	EDA.....	32
4.8	SDEU.....	34
5.	Rozhodovací proces v SZBP	35
6.	Nástroje SZBP	37
	Závěr	39
	Seznam použité literatury.....	40
	Abstrakt	45
	Klíčová slova	47
	Přílohy.....	48

Seznam použitých zkratk

čl. – článek

ČR – Česká republika

DEVE – Výbor pro rozvoj

DROI – Výbor pro lidská práva

EDA – Evropská obranná agentura

EP – Evropský parlament

ESVČ – Evropská služba pro vnější činnost

INTA – Výbor pro mezinárodní obchod

EU – Evropská Unie

HDP – Hrubý domácí produkt

mj. – mimo jiné

např. - například

NATO – Severoatlantická aliance

odst. – odstavec

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN – Organizace spojených národů

PESCO – Systém stálé strukturované spolupráce

resp. – respektive

SBOP – Společná obranná a bezpečnostní politika

SDEU – Soudní dvůr EU

SEU – Smlouva o Evropské unii ve znění Lisabonské smlouvy

SFEU – Smlouva o fungování Evropské unie

SZBP – Společná zahraniční a bezpečnostní politika

tzv. – tak zvaný

vysoký představitel – Vysoký představitel Unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku

WTO – Světová obchodní organizace

ZEU – Západoevropská unie

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je „Institucionální struktura Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU po zavedení Lisabonské smlouvy“. Vzhledem k tomu, že s účinností od 1. prosince 2009 došlo k výrazné reformě smluvního základu EU, která výrazným způsobem zasáhla podobu SZBP zejména tím, že na jejím základě vznikly nové instituce.

Cílem mé práce je podrobný rozbor nové institucionální struktury SZBP a spolu s tím související definice nástrojů této politiky, charakteristika specifického rozhodovacího postupu v této oblasti, popis činností jednotlivých institucí EU působících na tomto úseku a analýza změn zavedených Lisabonskou smlouvou s důrazem na postavení orgánů EU v rámci SZBP.

Již mnoho let se diskutovalo o potřebě vytvoření silného institučního rámce v záležitostech zahraniční politiky nejen pro posílení samotné SZBP, ale i ke zlepšení a zpřehlednění postavení EU na mezinárodní scéně.

Pro vyjasnění, jak poslední „reforma EU“ mění působnost a pravomoci institucí EU v oblasti SZBP, jsem si stanovil za cíl zodpovědět následující výzkumnou otázku: „Jaký dopad mělo zavedení Lisabonské smlouvy na institucionální strukturu SZBP?“.

Svou práci jsem dále rozšířil i tím, že jsem si stanovil za cíl analyzovat postavení a činnost nově vzniklých institucí s ohledem na působnost a pravomoci poskytnuté jak primárním právem EU, tak i jeho provádějícími akty. V návaznosti na výše uvedené téma mou další výzkumnou otázkou je: „Co přinesl vznik nových institucí a jak ovlivnil charakter SZBP?“.

K psaní mé bakalářské práce využiji metodu popisnou a analytickou. V první kapitole se zaměřím na vymezení pojmu SZBP. Druhá kapitola bude zaměřená na historický vývoj SZBP s důrazem na primární akty EU – zakládající smlouvy. Ve své třetí kapitole se budu detailně zabývat změnami v oblasti SZBP, které s sebou přinesla Lisabonská smlouva. Na třetí kapitolu bude navazovat část zabývající se popisem jednotlivých institucí působících v SZBP a jejich charakteristikou, ve světle změn souvisejících s Lisabonskou smlouvou. V další kapitole se zaměřím na jednotlivé nástroje SZBP, jež mají její aktéři k dispozici. Cílem mé poslední kapitoly bude rozbor rozhodovacích mechanismů v rámci SZBP.

Práce byla zpracována k 29. březnu 2018.

1. Pojem SZBP

SZBP je specificky postavenou agendou EU,¹ jejíž poslání je koordinovat zahraniční a bezpečnostní politiky členských států. Na rozdíl od jiných společných politik EU (např. společná zemědělská politika) má své zvláštní právní a institucionální zakotvení spočívající hlavně v jejím mezivládním charakteru, jelikož na tvorbě SZBP je nezbytná participace všech členských států a instituce jsou tímto vázány. Jedná se také o jednu z oblastí vnějších vztahů EU, do kterých se řadí rozvojová a humanitární pomoc, společná obchodní politika, Evropská politika sousedství.² SZBP je nutno vnímat jako výsledek průběhu evropské integrace, od jejího úplného počátku až do současné podoby. Jde o živoucí organismus neustále se měnící v důsledku geopolitické situace, globalizace a evropské integrace. Důležité je si také uvědomit, že Evropa (jakožto kontinent skládající se ze suverénních států) měla vždy svou rámcovou zahraniční politiku, což se zejména projeвило během koloniální expanze. Rovněž platí, že SZBP EU stojí vedle zahraničních a bezpečnostních politik členských států, aniž by je nahrazovala. EU tuto oblast doplňuje a vytváří společný rámec zahraniční a bezpečnostní politiky, a tím pádem usiluje o to, aby zahraniční politiky členských států byly v co největším možném souladu. Obsah SZBP je prakticky dlouhodobě vyjednávaný kompromis mezi členskými státy a odráží se v ní jejich partikulární zájmy.³⁴

¹ EU, *Zahraniční a bezpečnostní politika na úrovni EU*. EUR-Lex [online]. Úřad pro publikace [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=LEGISSUM:ai0025>

² MZV, *Povaha a obsah SZBP* [online]. [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni_povaha_a_obsah_szbp.html

³ MARTINÁK, Lukáš. *Členské státy Evropské unie a SZBP: hledání společných průsečíků*. Globalpolitics, 2011 [online]. [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/clenske-staty-evropske-unie-a-szbp-hledani-spolecnych-pruseciku>

⁴ MATLOCHA, Jan. *Zahraniční a bezpečnostní politika*. [online]. Euroskop.cz [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/8916/sekce/zahranicni-a-bezpecnostni-politika>

2. Vývoj SZBP

Oficiálně se oblast SZBP stala součástí politiky EU až po přijetí Maastrichtské smlouvy v roce 1992 v rámci tzv. „pilířové struktury“, kde byla součástí 2. pilíře, což znamenalo, že k provedení rozhodnutí učiněných Evropskou radou v rámci SZBP, je nutná ratifikace všech členských států.⁵

2.1 Maastrichtská smlouva

Maastrichtská smlouva změnila Evropská společenství v EU a mezi nové oblasti spolupráce byla výslovně zařazena SZBP, spadající do zmiňovaného 2. pilíře. Tento pilíř byl typický pro svůj mezivládní způsob rozhodování definovaný výše. SZBP se stala součástí primárního práva EU především, aby byly posíleny základní zájmy, hodnoty, bezpečnost a nezávislost EU.⁶ Šlo tedy primárně o reakci na nově vzniklé státy v souvislosti s rozpadem Československa či Jugoslávie a na novou geopolitickou situaci po pádu východního bloku. Významným předpokladem pro fungování SZBP se stal požadavek jednat v rámci solidarity a vzájemné loajality při realizaci této politiky.⁷ Pro provádění cílů byly poskytnuty kapacity tehdejších institucí EU jako Rada EU, Evropský parlament, Evropská komise, či tehdy ještě neoficiální mítinky Evropské rady. Rovněž bylo poskytnuto velké množství prostředků, jež však působily dosti vágně. Provedení takových nástrojů bylo založeno na systematické spolupráci⁸, která byla garantem pro informovanost, vedení konzultací, spolupráci diplomatických a konzulárních zastoupení⁹. Naopak smlouvou nebyl upřesněn společný postoj, pouze bylo v textu smlouvy neurčitě uvedeno, že tento postoj je přijímán Radou, kdykoliv to považuje za nutné a členské země musí v souladu se společným postojem svou vlastní politiku.¹⁰ V praxi tak dostal přednost nástroj společné akce,¹¹ jenž blíže specifikoval pokyny Evropské rady a členské státy jím poté byli zavázány při provádění své vlastní zahraniční politiky.¹² Smlouva ale rovněž stanovila, že v nezbytných případech související se změnou dané situace, mohou členské státy přijmout

⁵ EU, *Zabrániční politika: cíle, nástroje a dosažené výsledky* [online], europa.eu 2017 [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.1.1.html

⁶ čl. J1 SEU ve znění Maastrichtské smlouvy

⁷ Tamtéž čl. J1 odst. 4

⁸ Tamtéž čl. J2

⁹ Tamtéž čl. J6

¹⁰ Tamtéž čl. J2 odst. 2

¹¹ Tamtéž čl. J3

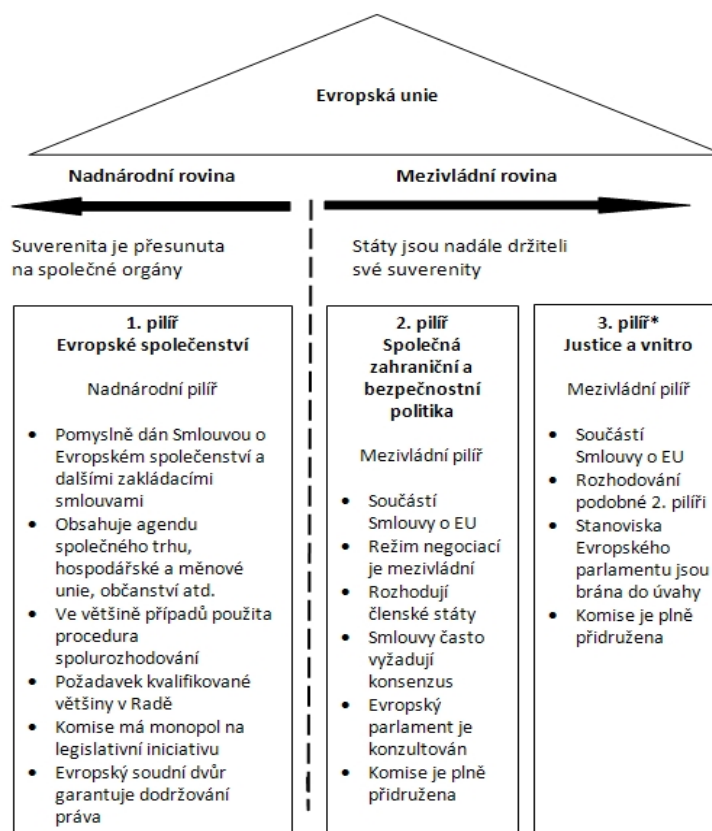
¹² Tamtéž čl. J3 odst. 4

nezbytná opatření, avšak musí brát v potaz obecné cíle společné akce.¹³ Ustanovení Maastrichtské smlouvy se také vztahovala k otázce bezpečnosti, ale tato ustanovení byla velmi opatrně formulována, tím že byl pouze deklaratorně definován vztah k ZEU jakožto součástí vývoje EU, resp. jako její vojenský nástroj a evropský pilíř NATO.^{14 15}

EU jako celek dle prostředků poskytnutých Maastrichtskou smlouvou nemohla hrát roli globálního aktéra v zahraničněpolitických otázkách, a to i díky rozdílným zájmům členských států v oblasti zahraniční politiky. Nejvýraznějším příkladem bylo urovnávání konfliktu v bývalé Jugoslávii, i přesto, že bylo označeno jako jedna z priorit SZBP na mimořádném zasedání Evropské rady. Toto vše vedlo k závěru nutnosti dále posilovat nástroje a mechanismy SZBP.

Přes vše uvedené, se však dá konstatovat, že Maastrichtská smlouva významně přispěla ustanovením a institucionalizací zahraničněpolitické kooperace tak, aby nesla označení společná a mohla být součástí integračního procesu nově vzniklé EU.¹⁶

Maastrichtský chrám¹⁷

¹³ Tamtéž čl.3 odst. 6

¹⁴ EŠNER, Jan. *Západoevropská unie*. valka.cz, 2004 [online]. [cit. 28. listopadu]. Dostupné na: <https://www.valka.cz/10583-Zapadoevropska-unie>.

¹⁵ čl. J.4 odst. 2 SEU ve znění Maastrichtské smlouvy

¹⁶ PELTRÁM, Antonín. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha. GradaPublishing, 2009. 92 – 93 s.

¹⁷ KRUTÍLEK, Ondřej. *Schémat rozhodovacích procesů*. [online] Euroskop.cz [cit. 11. listopadu 2017]. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/8903/sekce/schemata-rozhodovacich-procesu/>

2.2 Amsterodamská smlouva

Díky Amsterodamské smlouvě se SZBP stala více účinnou a jednotnější, přestože zůstal zachován mezivládní postup v rozhodování.

K nástrojům společné akce a společného postojů přibyl ještě jeden nový nástroj – společná strategie.¹⁸ Tato revize primárního práva EU rovněž změkčila zásadu jednomyslnosti, což byla jednou z příčin proč se SZBP nepodařilo s přijetím Maastrichtské smlouvy naplnit její ambice. Při schvalování společných akcí, společných postojů se nově rozhodovalo kvalifikovanou většinou (jež je definována v kapitole 5. této práce). Tyto nástroje byly zařazeny jako podkategorie nástroje společné strategie, o němž se rozhodovalo jednomyslně.¹⁹ Na druhou stranu Amsterodamská smlouva svými ustanoveními umožnila institut národního veta, kdy členský stát ze závažných důvodů národního zájmu může přijetí jakéhokoliv rozhodnutí kvalifikovanou většinou odmítnout, k hlasování pak vůbec nedojde a daný akt není přijat.²⁰ Národní veto je důkazem toho, že SZBP je dosti citlivou oblastí. Další takovou pojistkou se stalo ustanovení zabráňující rozhodování kvalifikovanou většinou v oblasti vojenství a obrany.²¹ Celkový počet rozhodnutí, kde mělo být rozhodnuto kvalifikovanou většinou se tak stal přímo úměrným k přijatým společným strategiím a vůlí je naplňovat. Aby došlo i k zefektivnění takového jednomyslného hlasování, byl zaveden institut konstruktivní absence. Stát se může zdržet hlasování a tím umožnit dalším státům dané rozhodnutí přijmout, poté ho ale nemůže zpochybňovat a musí se zdržet veškerých aktivit, které by byly v rozporu s konkrétním rozhodnutím. Stát má povinnost odůvodnit svou neúčast formálním prohlášením a následně je vyňat z implementace rozhodnutí. Zároveň však souhlasí s tím, že rozhodnutí zavazuje EU jako celek.

Dále Evropský parlament získal možnost kontroly rozpočtu SZBP. Jednotlivá specifika související s požadavkem rychle disponovat prostředky v případě potřeby reakce bylo součástí čl. 28 odst. 3 Amsterodamské smlouvy, kdy Rada v takovém případě rozhoduje jednomyslně.

Nově vznikla funkce vysokého představitele pro SZBP, v němž EU získala symbolické zastoupení navenek, jelikož jeho působnost spadala pod sekretariát a definice pravomocí byla velmi obecná.^{22 23}

I přes jasnější definici nástrojů SZBP a inovaci hlasovacích mechanismů, nebyly Amsterodamskou smlouvou dostatečně podpořeny potřebné institucionální struktury.

¹⁸ čl. 12 odst. 2 SEU ve znění Amsterodamské smlouvy.

¹⁹ Tamtéž čl. 23 odst. 2

²⁰ Tamtéž

²¹ Tamtéž, druhá věta

²² Čl. 26 SEU ve znění Amsterodamské smlouvy

²³ PELTRÁM, Antonín. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha GradaPublishing, 2009. s. 101.

2.3 Smlouva z Nice

K ratifikaci smlouvy z Nice došlo v období, kdy se považovala za nutnost i spolupráce v oblasti bezpečnosti. Smlouva zareagovala na rychlý rozvoj Evropské bezpečnostní a obranné politiky a oficiálně ji zřídila jako podoblast SZBP.²⁴ Výše uvedené souviselo i s útlumem činnosti ZEU deklarované na ministerské konferenci v Portu a Marseille v roce 2000. Orgány ZEU (Satelitní středisko a Institut pro bezpečnostní studia) byly převedeny na EU. Také došlo k mírnému rozšíření pravidla hlasování kvalifikovanou většinou pro případy jmenování zvláštních představitelů SZBP a uzavírání mezinárodních dohod v této oblasti, za předpokladu, že účel takové dohody slouží k provedení společné akce nebo společného postoje.²⁵

V konečném důsledku se zavedení smlouvy z Nice SZBP příliš nedotklo, jelikož hlavním cílem této úpravy primárního práva bylo připravit strukturu institucí na plánované rozšíření EU.

²⁴ Čl. 17 odst. 1 SEU ve znění smlouvy z Nice

²⁵ PELTRÁM, Antonín. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha. GradaPublishing, 2009. s. 104.

3. Změny v SZBP zavedené Lisabonskou smlouvou

Lisabonská smlouva vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009. Touto smlouvou jsou novelizovány SEU a SFEU (původně římská smlouva o založení Evropského společenství).²⁶ Na rozdíl od předchozího neúspěšného návrhu ústavní smlouvy, byl i nadále SZBP ponechán její specifický mezivládní prvek, který je hlavně charakteristický tím, že ve většině případů je nutný konsensus všech členských států a supranacionální Evropská komise není pro SZBP vrcholným orgánem. Členské státy si tím tak udrželi své výsostné postavení v této oblasti.²⁷ Přestože Lisabonská smlouva přinesla velké množství změn v zahraniční agendě Unie, nadále platí, že v oblasti SZBP nejsou přijímány akty legislativní povahy. Významnou inovací je zrušení pilířové struktury,²⁸ přestože zůstávají zachovány výlučné pravomoci členských států dle čl. 11 SEU ve znění Maastrichtské smlouvy. Výrazem odlišnosti SZBP a ostatních vnějších činností je skutečnost, že SZBP je upravena SEU, zatímco ostatní oblasti vnější politiky (humanitární pomoc, spolupráce se zeměmi mimo EU, mezinárodní akty, vztahy EU s mezinárodními organizacemi, doložka solidarity, omezující opatření, delegace EU) jsou obsaženy ve SFEU.²⁹ Některé z těchto instrumentů jako jsou např. mezinárodní akty, omezující opatření a delegace EU mohou však být použity jako nástroje pro dosažení cílů SZBP.

Vnější činnost v sobě zahrnuje pravomoci spadající do výlučné pravomoci EU čl. 3 SFEU (celní unie, pravidla pro fungování hospodářské soutěže nezbytná pro fungování vnitřního trhu, měnová politika pro členy eurozóny, zachování biologických mořských zdrojů v rámci společné rybářské politiky, společná obchodní politika, uzavírání mezinárodních smluv za stanovených pravidel) a sdílené čl. 4 SFEU (vnitřní trh, sociální politika, hospodářská, sociální a územní soudržnost, zemědělství a rybolov kromě mořských zdrojů, životní prostředí, ochrana spotřebitele, doprava, transevropské sítě, energetika, prostor svobody, bezpečnosti a práva, oblast veřejného zdraví).³⁰

²⁶ HAMUEÁK, Ondřej. *Evropská unie po Lisabonské smlouvě. Jaký krok a kam?* [online] Epravo.cz, 11. května 2010 [cit. 20. listopadu 2017]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-unie-po-lisabonske-smlouvejaky-krok-a-kam1-61749.html>.

²⁷ SMOLKOVÁ, Veronika. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU po Lisabonské smlouvě*. Odborný podklad.[online] Evropské hodnoty 2016, s. 2.Dostupné na: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/11/Spole%C4%8Dn%C3%A1-zahrani%C4%8Dn%C3%AD-a-bezpe%C4%8Dnostn%C3%AD-politika-EU-po-Lisabonsk%C3%A9-smlouv%C4%9B-1.pdf>

²⁸ SYLLOVÁ, PÍTROVÁ a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 120.

²⁹ PECHÁČEK, Štěpán. *SPOLEČNÁ ZAHRAJNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA UNIE: studie č. 3.082*.

Parlamentní institut, 2010, s. 3. Dostupné také z: https://invenio.nysl.cz/record/174856/files/nysl-174856_1.pdf.

³⁰ Tamtéž, s. 3-4.

3.1 Právní subjektivita EU

Samozřejmým předpokladem pro uskutečňování efektivnější vnější činnosti a zahraniční politiky je právní subjektivita. Unie má právní subjektivitu,³¹ je subjektem práva, díky tomu má možnost uzavírat a vyjednávat mezinárodní smlouvy jako celek, což je významný prostředek pro realizaci SZBP a rovněž umožňuje EU být plnohodnotným členem mezinárodních organizací či mít zde speciální postavení.³²

3.1.1 Mezinárodní dohody

Získanou právní subjektivitu je Unie schopna využít při vyjednávání a uzavírání mezinárodních dohod. Čl. 216 SFEU rozlišuje mezi dohodami ve věcech, ve kterých má EU výlučné pravomoci (má možnost vyjednávat sama), a dohody ve věcech, ve kterých EU sdílí pravomoci s členskými státy. EP musí dát souhlas s většinou typů mezinárodních dohod, včetně všech oblastí, kde se uplatňuje řádný legislativní postup, a dohod o přidružení. Vzhledem k povzbudivému pokroku při provádění těchto nových ustanovení, Parlament postupně prohlubuje míru angažovanosti při monitorování jednání a implementaci mezinárodních dohod, což pomáhá získat uzavřeným aktům větší legitimitu.³³

3.1.2 Členství v mezinárodních organizacích

EU je řádným členem mezinárodních organizací v oblastech, kde má výlučnou pravomoc (např. WTO a většina mezinárodních rybářských organizací). Co se týče OSN, po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost, EU získala rozšířený statut pozorovatele, čímž jí bylo umožněno, aby se aktivněji podílela na práci orgánů, agentur a programů OSN, zejména pak Valného shromáždění OSN. Přijetí rezoluce 65/276 Shromáždění ze dne 3. května 2011, umožnilo EU zvýšit míru její participace tím, že jasně definuje způsoby její účasti na OSN a její pravomoci. Tento rozšířený status pozorovatele pomáhá institucím EU zvýšit jejich viditelnost, pomáhá ustanovit institucionální agendy a účinněji sleduje politické zájmy EU. Plné členství v EU v OSN by ale vyžadovalo změnu Charty OSN. EU je dále plnoprávným členem skupiny G20, kde zastupuje Unii jako celek, tudíž i členské státy, které nejsou členy skupiny G20 v rámci jejich vlastních pravomocí.³⁴

³¹ čl. 47 SEU

³² Hamuřák O., Stehlík, V.: *Praktikum práva Evropské unie: Ústavní základy a soudnictví*. 2. upravené a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, s. 8.

³³ TROSZCZYNSKA - VAN GENDEREN, Wanda. *The Lisbon Treaty's provisions on CFSP/CSDP State of implementation IN - DEPTH ANALYSIS* [online]. Evropský parlament 2015 [cit. 5. listopadu 2017]. Dostupné na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA\(2015\)570446_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA(2015)570446_EN.pdf). s. 4.

³⁴ tamtéž

3.2 Koherence činnosti SZBP

Stěžejním požadavkem Lisabonské smlouvy definovaný v čl. 21 SEU, jenž souvisí se SZBP, je důraz na sjednocení činností EU v rámci celé vnější činnosti. Zajištění této jednotnosti se stalo základním principem celé SZBP, ta se dá poté vnímat ze tří úrovní. První se týká členských států, resp. jejich vlastních zahraničních politik, které by měli být vzájemně v souladu. Druhá úroveň spočívá v jednotném vystupování jednotlivých institucí EU v dané oblasti, což znamená, že zastávají jednotný postoj a jejich vystupování či konkrétní akce nejsou mezi sebou v rozporu. Třetí úroveň počítá se souladem jednotlivých politik EU, který by navzájem neměly být v konfliktu. Díky vymezení společných cílů pro všechny oblasti vnější politiky včetně SZBP, došlo k jejich většímu propojení a synchronizaci.³⁵

3.3 Posílená spolupráce

Institut posílené spolupráce byl již zaveden Amsterodamskou smlouvou (konkrétně hlava VII. Institut mechanismu flexibility, SEU ve znění Amsterodamské smlouvy). Členské státy mohou mezi sebou tuto spolupráci navázat za účelem ochrany zájmů EU a posílení evropské integrace,³⁶ přičemž se této spolupráce musí účastnit nejméně 9 států.³⁷ Rozhodnutí o povolení posílené spolupráce přijímá Rada jednomyslně³⁸ a je přijatelné pouze za předpokladu, že cílů dané spolupráce není schopna EU dosáhnout jako celek.³⁹ K žádosti o ustanovení posílené spolupráce v oblasti SZBP zaujímá stanovisko Evropská komise a vysoký představitel, EP je posléze o této žádosti informován. Nově Lisabonská smlouva zavádí tři druhy posílené spolupráce v rámci SZBP jsou jimi stálá strukturovaná spolupráce (PESCO), mise SBOP a spolupráce pod záštitou EDA (viz podkapitola vznik SBOP).⁴⁰

3.4 Doložka solidarity

Jedná se o specifický prostředek využitelný jak ve vnější, tak vnitřní bezpečnostní politice EU, koncepčně se však nachází v části věnované vnější činnosti. Tento instrument byl do

³⁵ SMOLKOVÁ, Veronika. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU po Lisabonské smlouvě*. Odborný podklad. [online] Evropské hodnoty 2016 [cit. 1. listopadu 2017], s. 5.. Dostupné na: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/11/Spole%C4%8Dn%C3%A1-zahrani%C4%8Dn%C3%AD-a-bezpe%C4%8Dnostn%C3%AD-politika-EU-po-Lisabonsk%C3%A9-smlouv%C4%9B-1.pdf>.

³⁶ čl. 20 odst. 1 (2) SEU

³⁷ EU, *Posílená spolupráce*, [online]. EUR-Lex Úřad pro publikace 2010 [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aai0018>.

³⁸ čl. 329 SFEU

³⁹ čl. 20 odst. 2 SEU

⁴⁰ EU, *Posílená spolupráce*, [online]. EUR-Lex Úřad pro publikace 2010 [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aai0018>.

primárního práva EU zařazen právě Lisabonskou smlouvou.⁴¹ Tato solidarita, resp. její provedení má za účel odvrátit teroristickou hrozbu na území členských států, pomáhá se vypořádat s následky teroristického činu, přírodních nebo člověkem způsobených katastrof. Formou této pomoci se rozumí použití všech dostupných nástrojů EU včetně její vojenské kapacity.⁴² Doposud tato položka nebyla využita, způsob její implementace konkretizuje rozhodnutí Rady EU.⁴³ Toto rozhodnutí stanoví, že členský stát EU, jenž je takovýmto způsobem zasažen má právo uplatnit doložku solidarity, jestliže jeho vlastní kapacity nedostačují k řešení vzniklé situace. Žádost o uplatnění doložky solidarity posléze členský stát adresuje předsednictví Rady a předsedovi Evropské komise pomocí Střediska pro koordinaci odezvy na mimořádné události. Ve chvíli, kdy je doložka stanoveným způsobem uplatněna, EU aktivuje všechny dostupné nástroje a struktury. Jedná se zejména o mechanismus civilní ochrany EU⁴⁴ zabezpečující vnitřní bezpečnost EU dle instrukcí ve Sdělení Komise Evropskému Parlamentu a Radě⁴⁵ a struktury SBOP. Rada řídí odezvu z politického a strategického hlediska s ohledem na pravomoci Evropské komise a vysokého představitele, přičemž aktivuje opatření pro integrovanou politickou reakci EU na krize, čímž zabezpečí jednotnou odezvu EU. Komise spolu s vysokým představitelem určí nástroje a kapacity vhodné pro nejlepší odezvu na krizovou situaci a podají Radě návrh mimořádného opatření, zajišťující jednotnou reakci EU.⁴⁶

3.5 Zásady a cíle SZBP

Lisabonská smlouva nově pro celou oblast vnějších vztahů určuje obecné zásady a cíle platné i pro SZBP. Zásady lze je definovat jako hodnoty obecně prosaditelné, kterými se EU při realizaci veškeré činnosti spadající do této oblasti musí řídit. Cíle poté chápeme jako hodnoty dodržované institucemi EU během realizace konkrétního aktu. Čl. 21 odst. 1 určuje obecné zásady. Činnost Unie na mezinárodní scéně spočívá na zásadách, které se uplatnily při jejím založení, rozvoji a rozšiřování, jež hodlá podporovat v ostatním světě. Řadíme sem takové hodnoty jako demokracie, právní stát, univerzálnost a nedělitelnost lidských práv a základních

⁴¹ Čl. 222 SFEU

⁴² WEISS, Tomáš. *Role policie a armády v Evropské unii: Analýza evropské a národní úrovně s využitím případové studie České republiky*. Praha: Karolinum Press, 2014. s. 114.

⁴³ Rozhodnutí Rady 2014/415 ze dne 24. června 2014, o způsobu provádění doložky solidarity Unii. Úř. věst. L 192, 1. července 2014, s. 53 a násl.

⁴⁴ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1313/2013/EU ze dne 17. prosince 2013, O mechanismu civilní ochrany Unie. Úř. věst. L 347, 20. prosince 2013, s. 924 a násl.

⁴⁵ 52010DC0673/ KOM/2010/0673 v konečném znění: *SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ Strategie vnitřní bezpečnosti Evropské unie: pět kroků směrem k bezpečnější Evropě* ze dne 22. 11. 2010 Dostupné na: http://publications.europa.eu/resource/cellar/ea210453-042c-403b-bbde-3757f3318558.0001.02/DOC_1.

⁴⁶ Rozhodnutí Rady ze dne 24. června 2014 o způsobu provádění doložky solidarity Unii. Úř. věst. L 192, 1. července 2014, s. 53 a násl.

svobod, úcta k lidské důstojnosti, zásady rovnosti a solidarity a dodržování zásad Charty OSN.

Odst. 2 pak stanovuje cíle výkonu SZBP:

- a) chránit své hodnoty, základní, svou bezpečnost, nezávislost a celistvost;
- b) upevňovat a podporovat demokracii, právní stát, lidská práva a zásady mezinárodního práva;
- c) zachovávat mír, předcházet konfliktům a posilovat mezinárodní bezpečnost v souladu s cíli a zásadami Helsinského závěrečného aktu a s cíli Pařížské charty, včetně těch, které se týkají vnitřních hranic;
- d) podporovat udržitelný rozvoj v hospodářské a sociální oblasti a v oblasti životního prostředí v rozvojových zemích s hlavním cílem vymýcení chudoby;
- e) povzbuzovat zapojení všech zemí do světové ekonomiky, včetně postupného odstranění překážek mezinárodnímu obchodu;
- f) přispívat k vypracování mezinárodních opatření pro ochranu a zlepšení kvality životního prostředí a udržitelné hospodaření se světovými přírodními zdroji, aby se zajistil udržitelný rozvoj;
- g) pomáhat lidem, zemím a regionům čelícím přírodním nebo člověkem způsobeným pohromám; a
- h) podporovat mezinárodní systém založený na posílené mnohostranné spolupráci a na řádné správě věcí veřejných v celosvětovém měřítku.

Tyto cíle mají silnou integrační povahu a jejich úmyslem je požadavek, aby EU vystupovala jednotně jako jediná entita (viz podkapitola 3.2).

Hodnoty stanovené Lisabonskou smlouvou jsou tak základním elementem evropské integrace, jedná se o základní demokratické hodnoty, které sdílí uvnitř EU jak Unijní instituce, tak členské státy. EU se ztotožňuje s hodnotami stanovenými chartou OSN, jelikož všechny členské státy jsou rovněž členy OSN a přistoupili k Chartě OSN. Tento dokument představuje základní hodnotový rámec při výkonu zahraniční agendy. Tento rámec je důležitý především pro vymezení vztahu s NATO v oblasti SBOP.⁴⁷

3.6 Vznik SBOP

SBOP EU byla zřízena na základě Lisabonské smlouvy⁴⁸ a rozšiřuje tím dřívější Evropskou bezpečnostní a obrannou politiku založenou smlouvou z Nice.⁴⁹ SBOP je nedílnou

⁴⁷ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 7

⁴⁸ čl. 42 odst. 2 SEU

součástí SZBP poskytuje prostor pro fungování politických a vojenských struktur EU. Tato politika zajišťuje EU operační schopnost, která může být dosažena pomocí civilních a vojenských prostředků.⁵⁰ Ty jsou pak využitelné pro zahraniční vojenské a civilní mise nebo operace.⁵¹ Evropská rada a Rada EU přijímají rozhodnutí o SBOP,⁵² přičemž jsou tato rozhodnutí přijímána jednomyslně. Výjimky zde tvoří agenda EDA⁵³ a stálá strukturovaná spolupráce (PESCO),⁵⁴ kde se hlasuje na základě kvalifikované většiny. Návrhy zpravidla předkládá vysoký představitel (mohou být předkládány i z iniciativy členských států). SBOP může vest i ke společné obraně za předpokladu, že se na tom shodne jednomyslně Evropská rada.

3.6.1 Evropská politika schopností a vyzbrojování

Lisabonská smlouva zavádí pojem Evropské politiky schopností a vyzbrojování,⁵⁵ která však nebyla doposud v praxi aplikována, tudíž je nutné, aby tento instrument byl do budoucna definován dle úkonů orgánů SBOP.⁵⁶

3.6.2 Operace EU

Operace EU se člení dle jejich náplně na:⁵⁷ 1. společné operace odzbrojování 2. humanitární a záchranné mise 3. mise vojenského poradenství a vojenské pomoci 4. mise předcházení konfliktů a udržování míru 5. mise bojových sil v rámci krizového managementu včetně misí na opětovné nastolení míru a stabilizačních operací po skončení konfliktu. Došlo tedy ke značnému rozšíření Peterberských úkolů nově zahrnující i operace v rámci humanitárních a záchranných prací, odzbrojování, udržování míru či jeho uzavírání nebo nastolování. Ve zmíněných operacích pak EU vykonává následující úkony: monitoruje celkovou situaci; zajišťuje rozdělení nepřátelených stran; sleduje činnost těchto stran a hodnotí, jakým způsobem se dodržují podmínky zastavení palby a realizují podmínky příměří; dohlíží na propouštění vojska ze zajetí; monitoruje proces odzbrojování; podílí se na udržování právního pořádku a pomáhá při ustavování stěžejních institucí právního státu, jako jsou např. soudy či státní zastupitelství, formuje bezpečnostní složky státu; poskytuje pomoc při budování armády; vytváří bezpečné

⁴⁹ KHOL, Radek. *Lisabonská smlouva a oblast bezpečnostní a obranné politiky - možnost lepší integrace* [online]. Natoaktual, 2009 [cit. 28. října 2017]. Dostupné na: http://www.natoaktual.cz/lisabonska-smlouva-a-oblast-bezpecnostni-a-obranne-politiky-moznost-lepsi-integrace-ga7-/na_analyzy.aspx?c=A091214_120253_na_analyzy_m02

⁵⁰ WEISS, Tomáš. *Role policie a armády v Evropské unii: Analýza evropské a národní úrovně s využitím případové studie České republiky*. Praha: Karolinum Press, 2014. s. 167.

⁵¹ Čl. 42 odst. 1 SEU

⁵² Tamtéž čl. 42

⁵³ Tamtéž čl. 45

⁵⁴ Tamtéž čl. 46

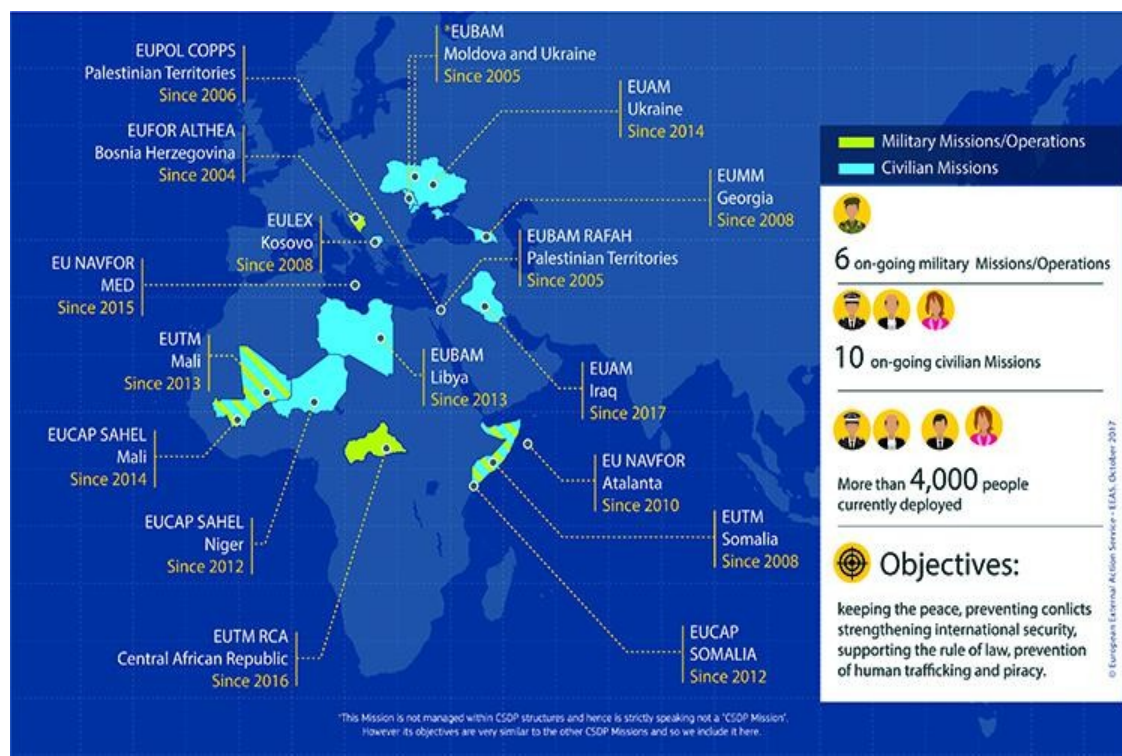
⁵⁵ Tamtéž čl. 43 odst. 3

⁵⁶ LEGRAND, Jérôme. *Společná bezpečnostní a obranná politika* [online]. Evropský parlament 2017 [cit. 20. září 2017]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.1.2.htm.

⁵⁷ Čl. 43 odst. 1 SEU

podmínky pro poskytování humanitární a zdravotnické pomoci; dohlíží na průběh a zabezpečení demokratických voleb; podporuje činnost zastupitelských orgánů. Dle cíle se operace SBOP člení na vojenské a civilní. Cílem vojenských operací je stabilizace bezpečnostní situace v krizových oblastech a podporují reformy v oblasti obrany. V současnosti probíhající vojenské operace jsou výcviková mise v Mali (EUTM MALI), vojenská operace ve Středoafričské republice (EUFOR RCA, posléze na ní navazující EUMAM RCA), dále již delší dobu probíhající EUFOR Althea v Bosně a Hercegovině, NAVFOR Atalanta (boj proti pirátům u břehu Somálska), EU NAVFOR MED (námořní operace ve Středozemním moři). Civilní mise, mají za cíl primárně reformu veřejného sektoru. Takými misemi jsou: EUMM (pozorovatelská mise v Gruzii), EUPOL (policejní mise v Afganistánu), EULEX Kosovo (reforma právního státu v Kosovu), EUPOL COPPS a EUBAM Rafah (Palestina), EUCAP Nestor, EUCAP Sahel Niger (vše policejní mise), EUAM Ukraine, EUCAP Sahel Mali (reforma bezpečnostních složek), EUBAM Moldávie (policejní operace svého druhu, řízená komisí).⁵⁸

Mapa probíhajících operací v rámci SBOP⁵⁹

⁵⁸ MZV. *Společná bezpečnostní a obranná politika – SBOP* [online]. [cit. 15. října 2017]. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/spolecna_bezpecnostni_a_obranna_politika.html.

⁵⁹ EEAS. *Military and civilian missions and operations* [online]. eeas.europa.eu 3. května 2016 [cit. 15. října 2017]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/430/Military%20and%20civilian%20missions%20and%20operations.

3.6.3 PESCO

Nejvýznamnějším nástrojem se v oblasti SBOP s přijetím Lisabonské smlouvy stal PESCO uvedený v čl. 46 SEU. Uvedené ustanovení v kombinaci s protokolem o stálé strukturované spolupráci umožňuje členským státům, jež jsou ochotné a schopné přijímat obranné závazky pod záštitou EDA na základě kritérií, které si členské státy mající zájem o hlubší obrannou spolupráci sami zvolí. Implementace uvedených ustanovení, pak vede k posílení postavení SBOP a vytvoření širšího Evropského obranného systému. Tento mechanismus umožňuje členským státům, jež mají vůli spolupracovat v rámci PESCO, využití všech dostupných prostředků prostřednictvím institucí EU, rozpočtu, či rychlejšího nasazení početnějších bojových jednotek. Rovněž tato kooperace se může dále rozvíjet prostřednictvím bezpečnostních struktur OSN, OBSE a NATO. V rámci Stálé strukturované spolupráce se hlasuje kvalifikovanou většinou, jedná se o přibírání nových členů nebo vystupování stávajících nesplňujících stanovená kritéria.⁶⁰

Výsledek zasedání Evropské Rady konaného ve dnech 22. a 23. června 2017 byl přelomový v tom, že Evropská rada našla konsenzus v nutnosti aktivovat stálou strukturovanou spolupráci posilující SBOP a do 3 měsíců se měli členské státy dohodnout na společných kritériích a obligacích vyplývajících z této spolupráce.⁶¹ K čemuž došlo dne 11. listopadu 2017, kdy ministři obrany z 23 členských států (včetně ČR) podepsali oznámení o stálé strukturované spolupráci. Dalším krokem je přijetí rozhodnutí o zřízení PESCO Radou pro zahraniční věci kvalifikovanou většinou.⁶²

3.6.3 Fond operací SBOP

Lisabonská smlouva předpokládá vznik fondu pro zahájení operací. Vysoký představitel předloží návrh o vzniku takového fondu a Rada o něm rozhodne kvalifikovanou většinou. Tento požadavek je proveden Rozhodnutím Rady (SZBP) o financování společných nákladů operací EU v souvislosti s vojenstvím nebo obranou Athena. Jedná se de facto o pokračování předcházejícího fondu.^{63 64}

⁶⁰ Úřad vlády ČR, *Analýza dopadů Lisabonské smlouvy*. 2010. Dostupné také z: <https://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analýza-dopadu-Lisabonske-smlouvy.pdf>, s. 56.

⁶¹ EU, *Evropská rada, 22.–23. 6. 2017*. [online] Evropská rada [cit. 12. října 2017]. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/european-council/2017/06/22-23/>.

⁶² EU, *Obranná spolupráce: 23 členských států podepsalo společné oznámení o stálé strukturované spolupráci (PESCO)*. [online] Evropská rada 13. listopadu 2017 [cit. 12. října 2017]. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2017/11/13/defence-cooperation-23-member-states-sign-joint-notification-on-pesco/>.

⁶³ Rozhodnutí Rady (SZBP) 2015/528 ze dne 27. března 2015 o vytvoření mechanismu pro správu financování společných nákladů operací Evropské unie v souvislosti s vojenstvím nebo obranou (Athena) a o zrušení rozhodnutí 2011/871/SZBP. Úř. věst. L 84, 28. března 2015, s. 39 a násl.

4. Nové institucionální uspořádání SZBP

Nejvýraznější změny obsažené v Lisabonské smlouvě související se SZBP se týkají organizace institucí. Nově byla vytvořena Rada pro zahraniční věci, která je propojena s Komisí prostřednictvím nově zřízené pozice vysokého představitele- čl. 18 SEU, jež se vyvinula z postu Vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Vysokému představiteli je podřízena rovněž nově vzniklá ESVČ. V praxi to umožňuje mnohem efektivnější spolupráci mezi těmito institucemi díky propojení institucí mezivládního (předseda Radě pro zahraniční věci) a supranacionálního (je místopředsedou Komise, nemá však hlasovací pravomoc) charakteru. Primárním postavením nicméně nadále disponují členské státy, jelikož mezi institucemi EU dominuje Evropská rada, kde právě členské státy mají silné zastoupení. V čele Evropské rady nově stojí její stálý předseda,⁶⁵ který nahradil půlroční rotující předsednictví členských států, kdy v čele Evropské rady stál vždy předseda vlády či prezident předsedající země. Rovněž nelze opomenout Radu EU, která mj. na základě obecných směrů a strategických směrů vymezených Evropskou radou vykonává společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a přijímá rozhodnutí nezbytná pro vymezení a provedení této politiky.^{66 67}

Aby byla tato institucionální struktura SZBP lépe pochopena, tak její graf tvoří přílohu této práce (str. 49).

4.1 EP

Díky tomu, že EP je součástí institucionálního rámce SZBP, tak tím pomáhá k většímu zisku legitimity této politiky, jakožto instituce, jejíž členové jsou voleni občany EU. Ustanovení čl. 15 SEU ale dokládají přetrvávající marginální úlohu EP, který má v rámci SZBP postavení konzultačního fóra. Toto je však v souladu se specifickou náturou SZBP, která obvykle vyžaduje učinit rychlá rozhodnutí. Lisabonská smlouva nově vkládá vysokého představitele jako kontaktního partnera (namísto Komise či předsedy Rady) EP který má za povinnost EP pravidelně informovat o stavu SZBP, dále jsou mu ze strany EP směřovány otázky a doporučení. Dále byla navýšena četnost diskuzí o vývoji SZBP namísto jednou ročně, jedná EP o pokroku v SZBP dvakrát do roka. Navíc dle čl. 36 SEU musí vysoký představitel pravidelně konzultovat s

⁶⁴ Úřad vlády ČR. *Analýza dopadů Lisabonské smlouvy*. 2010. Dostupné také z: <https://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analýza-dopadu-Lisabonske-smlouvy.pdf>. s. 56.

⁶⁵ Čl. 15 SEU

⁶⁶ Tamtéž čl. 26 odst. 2

⁶⁷ KEUKELIERE, Stephan, DELREUX, Tom. *The Foreign Policy of the European Union*. 2. vydání. Bruges: Palgrave Macmillan, 2014, s. 62 – 63.

EP aspekty a základní volby přijaté v rámci SZBP a zajišťuje, aby jeho názory byly brány v potaz. Konzultační pravomoc EP vůči SZBP byla více posílena prohlášením o politické odpovědnosti vysokého představitele z roku 2010,⁶⁸ ve kterém se uvádí: „Posílení statusu společných konzultačních jednání, která vybrané skupině poslanců EP umožňují setkávat se se svými protějšky z Politického a bezpečnostního výboru Rady, z ESVČ a Komise a projednávat připravované a probíhající civilní mise v rámci SBOP; potvrzení práva zvláštního výboru EP na přístup k důvěrným informacím týkajícím se SZBP a SBOP (toto právo vychází z interinstitucionální dohody z roku 2002);⁶⁹ pořádání výměn názorů s vedoucími misí, vedoucími delegací a dalšími vyššími úředníky EU na zasedáních a slyšeních parlamentních výborů, povinnost vysokého představitele předstoupit alespoň dvakrát ročně před EP a předložit mu zprávu o současné situaci, pokud jde o SZBP/SBOP a zodpovědět dotazy.“. Vzhledem k tomu, že administrativní a provozní výdaje SZBP jsou hrazeny z rozpočtu EU, může EP i tímto instrumentem v menší míře ovlivnit podobu SZBP, resp. jejího financování. EP kontroluje operace v rámci ESVČ, při kterých navrhuje řešení systematických problémů, např. tak aby bylo dosaženo rovného zastoupení v diplomatickém sboru dle pohlaví a místa původu či kooperace s dalšími institucemi EU na tomto úseku. EP rovněž pořádá pravidelné diskuze s vysokým představitelem, zvláštními zástupci pro určitou oblast či otázky. Výbory parlamentu, jež stály u zrodu ESVČ, realizují výměnu informací s nově vytvořenou delegací ESVČ. Neméně důležitou roli hraje EP při uzavírání mezinárodních dohod, protože jedině s předchozím souhlasem EP může Rada takovou dohodu uzavřít.⁷⁰

4.1.1 Výbory a podvýbory EP účastníci se na SZBP

Podstatnou úlohu ohledně činnosti EP v rámci SZBP hrají jeho výbory, případně podvýbory. Jedná se hlavně o Výbor pro zahraniční věci, pod nějž spadají 2 podvýbory, Podvýbor pro bezpečnost a obranu a Podvýbor pro lidská práva. Dále pak ještě výbor INTA a DEVE, jejichž působnost ovšem více spadá do ostatních společných politik (společná obchodní politika, společná rozvojová politika) oblasti vnějších vztahů a SZBP se při své činnosti dotýkají okrajově. Uvedené výbory ovlivňují podobu SZBP pomocí svých stanovisek a zpráv.⁷¹

⁶⁸ Rozhodnutí Rady o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost. Úř. věst. C 210, s. 1 a násl.

⁶⁹ Interinstitucionální dohoda mezi Evropským parlamentem a Radou ze dne 20. listopadu 2002 o přístupu Evropského parlamentu k důvěrným informacím Rady v rámci bezpečnostní a obranné politiky. Úř. věst. C 298, 30.11.2002, s. 1.

⁷⁰ TROSZCZYŃSKA-VAN GENDEREN, Wanda. *Zabranění politika: cíle, nástroje a dosažené výsledky* [online] europarl.europa.eu 2017. [cit. 15. září 2017]. Dostupné na:

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.1.1.html.

⁷¹ Tamtéž

4.1.2 Výbor pro zahraniční věci

Tento 73členný výbor je zodpovědný za podporu, realizaci a sledování zahraniční politiky EU, co se týče oblasti SZBP, potažmo SBOP (zde je nápomocen podvýbor pro bezpečnost a obranu), tak se výbor participuje na určování východisek SZBP. Rovněž zajišťuje vztahy s ostatními orgány a institucemi EU, OSN, dalšími mezinárodními institucemi a meziparlamentními shromážděními v oblasti SZBP/SBOP. Dále dohlíží na ESVČ, posiluje vztahy se třetími zeměmi pomocí komplexních programů soustředujících se na spolupráci a pomoc, nebo také pomocí mezinárodních dohod o partnerství či přidružení se účastní misí sloužících ke sledování průběhu voleb, případně spolupracuje s dalšími příslušnými výbory a delegacemi. V neposlední řadě také vykonává dohled a koordinuje činnosti smíšených výborů, výborů pro spolupráci, meziparlamentních delegací a delegací ad hoc v oblasti SZBP.⁷²

4.1.3 DROI

Stěžejním cílem DROI je zajistit, aby lidská práva byla klíčovou hodnotou pro zahraniční politiku EU a byla též zohledněna v dalších politikách. Další problematikou spadající do věcné působnosti tohoto podvýboru je ochrana menšin a podpora demokratických aktivit mimo území EU. DROI mj. každoročně uděluje Sacharovovu cenu za svobodu myšlení. Nositelem této ceny může být jednotlivec či organizace bojující a prosazující lidská práva. DROI reaguje prostřednictvím svých zpráv na porušování lidských práv jakéhokoliv rázu, kdekoliv na světě, tak aby bylo možné vyslechnout ty, kteří jsou touto nepřízní nejvíce zasaženi.⁷³

4.1.4 Podvýbor pro obranu

Podvýbor pro obranu je diskuzním fórem pro vývoj SBOP, jenž vykonává dohled nad institucemi této politiky a snaží se více tuto problematiku přiblížit občanům. Reaguje na výzvy týkající se bezpečnosti EU a vypracovává koncepce řešení.⁷⁴

4.2 Evropská komise

Evropská komise hraje významnou roli při určování politiky vnějších vztahů EU prostřednictvím generálních ředitelství obchodu, rozvoje a spolupráce, rozšíření, humanitární pomoci a civilní ochrany. Avšak v oblasti SZBP nemá žádnou iniciační pravomoc, což je

⁷² Evropský parlament. *Příloha V, Jednacího řádu Evropského parlamentu: Působnost stálých výborů*. 8. volební období – leden 2017. Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getLastRules.do?language=cs&reference=RESP-AFET>

⁷³ Evropský parlament. *Výbor DROI* [online]. [cit. 20. srpna 2017]. Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/committees/cs/droi/home.html>

⁷⁴ TROSZCZYŃSKA-VAN GENDEREN, Wanda. *Zabranění politika: cíle, nástroje a dosažené výsledky* [online] europarl.europa.eu 2017. [cit. 15. září 2017]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.1.1.html.

explicitně vyjádřeno v prohlášení č. 14 Lisabonské smlouvy. I přesto ale není Komise v této oblasti úplně bezbranná. Komise má zásadní úlohu, v případě využívání nástrojů vnější politiky (sankce, poskytnutí pomoci atd.) při realizaci rozhodnutí v rámci SZBP nebo co se týče financování SZBP, protože jak již bylo uvedeno rozpočet SZBP je součástí celkového rozpočtu EU, a právě Komise je pověřena jeho řízením. Dále Rada pro zahraniční věci často spoléhá na kapacity Komise poskytující odborné šetření související se specifickou otázkou. Komise může společně s vysokou představitelkou překládat Evropské radě společné návrhy.^{75 76}

4.3 Evropská rada

Vznik Evropské rady jakožto pravidelných setkání vrcholných představitelů členských států se datuje již na počátek 70. let. Evropská rada byla ustanovena v roce 1974 při jednání v Paříži společným prohlášením zúčastněných zástupců členských států. První schůze nově ustanovené Evropské rady se pak konala následující rok v irském Dublinu. Následně s přijetím Jednotného evropského aktu se stala oficiální součástí Evropského společenství jakožto jeho instituce. Její statut byl však vymezen až v roce 1993 s přijetím Maastrichtské smlouvy.⁷⁷ Nicméně až se zavedením Lisabonské smlouvy byla Evropská rada zařazena mezi oficiální instituce EU,⁷⁸ čímž se stala nejdůležitějším mocenským orgánem v rámci institucionální struktury Unie, což dopomohlo k tomu, aby byla transparentnější a zamezila tím, aby se hlavy států scházeli jako jedna z konfigurací Rady ve složení hlav států a vlád. Evropská rada má postavení orgánu, jenž odpovídá za základní politická rozhodnutí, řeší důležité politické otázky, stanoví směr vývoje evropské integrace a v neposlední řadě rozhoduje o zřízení společné obrany. Zaujímá stanoviska k vnějším vztahům EU a SZBP prostřednictvím svých prohlášení. Evropská rada neschvaluje právní akty,⁷⁹ ale ve většině případů s pomocí konsenzu přijímá rozhodnutí politického charakteru stanovující zásadní body politického vývoje.⁸⁰ Jinými slovy Evropská rada určuje směřování Unie jako celku a přijímá rozhodnutí stanovující strategické cíle a zájmy EU.⁸¹ Evropská rada se zpravidla schází jednou za půl roku jako tzv. „EU summit“, ale při naléhavých záležitostech může i častěji. Členy Evropské rady jsou premiéři či prezidenti jednotlivých členských států (záleží na politickém systému daného státu, např. u Francie jakožto polo-prezidentské republiky náleží tato pravomoc prezidentovi, v ČR, kde je parlamentní model, je

⁷⁵ čl. 22 odst. 2 SEU

⁷⁶ SYLLOVÁ, PÍTROVÁ a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. C. H. Beck, Praha 2010. s. 103.

⁷⁷ BLAHUŠIAK, Igor. Evropská rada [online]. EUROSKOP.CZ [cit. 20. září 2017]. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/90/sekce/evropska-rada/>

⁷⁸ čl. 13 a 15 SEU

⁷⁹ čl. 15

⁸⁰ SYLLOVÁ, PÍTROVÁ a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. C. H. Beck, Praha 2010. s. 89.

⁸¹ čl. 26 SEU

tato pozice přenechána premiérovi). S cílem zajistit bezproblémové fungování Evropské rady byl přijat její jednací řád, který stanoví, že místem zasedání Evropské rady je Brusel. Případně se souhlasem Rady pro všeobecné záležitosti a Výboru stálých zástupců může jednomyslně Evropská rada rozhodnout o jiném místě zasedání Evropské rady. Jednací řád také poskytuje předsedovi Evropské rady instrukce k přípravě a řízení jednání.⁸²

4.3.1 Stálý předseda Evropské rady

Důležitou změnou, kterou přinesla Lisabonská smlouva je zavedení stálého předsednictví Evropské rady. Zavádí se tím tzv. „dvojí předsednictví“, kdy v čele Evropské rady stojí její stálý předseda a jednotlivým konfiguracím Rady EU s výjimkou Rady pro zahraniční věci předsedá rotující předsednictví členských států. Pravomocemi předsedy Evropské rady se věnuje čl. 15 odst. 5 SEU: „Předseda Evropské rady zajišťuje na své úrovni a v této funkci vnější zastupování Unie v záležitostech týkajících se společné zahraniční a bezpečnostní politiky, aniž jsou dotčeny pravomoci vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.“ Předseda Evropské rady je volen kvalifikovanou většinou na období dva a půl roku a může být takto zvolen maximálně dvakrát po sobě. Významnou pravomocí předsedy Evropské rady je možnost svolat konvent, jenž rozhodne o provedení měn primárního práva EU.⁸³ Zřízení stálého předsednictví má výhodu i z hlediska časového, zejména co se týče seznámení se s konkrétní problematikou a zajišťuje tak i větší kontinuitu činností Evropské rady. Jeho působnost je stanovena pouze dosavadní praxí, což má za následek problémovou definici vztahu předseda Evropské komise – předseda Evropské rady. Výhoda předsedy Komise spočívá v tom, že díky delší historii své pozice, má svou funkci lépe vymezenou. Úloha předsedy Komise má technokratický charakter, důležitou roli zde hrají manažerské schopnosti a umění navázat dialog s dalšími představiteli institucí EU. Jeho náplň práce je tedy orientovaná spíše dovnitř EU. Zatímco předseda Evropské rady nemusí toliko jednat s ostatními orgány EU a jeho jedinou povinností vůči institucím Unie je podávat po zasedání Evropské rady zprávu Evropskému parlamentu. Důležitým prvkem funkce předsedy Evropské rady je i soužití s vysokým představitelem, které čl. 15 SEU pouze definuje slovy: „aniž by byly dotčeny pravomoci vysokého představitele“. Důležité je si tedy uvědomit, že ani jedna z uvedených pozic nedisponuje výlučným právem na vytváření SZBP. V ideálním případě by představitelé všech tří funkcí měli vykonávat svou činnost jednotně, na základě vzájemné spolupráce a respektu vědomi si toho, že každá z těchto pozic představuje odlišnou úroveň zahraničně politické reprezentace. Předseda Komise zastupuje EU tam, kde má

⁸² Rozhodnutí Evropské Rady 2009/882 ze dne 1. prosince 2009, kterým se přijímá její jednací řád. Úř. věst. L 315, 2. prosince 2009, s. 51 a násl.

⁸³ Čl. 48 odst. 3 SEU

výlučnou pravomoc (např. obchodní politika), vysoký představitel řídí vztahy s třetími zeměmi z pozice ministra a předseda Evropské rady zastupuje EU navenek mající postavení de facto prezidenta EU. Prvním předsedou Evropské rady se stal 1. prosince 2009 bývalý belgický premiér Herman van Rompuy, kterého v prosinci 2014 nahradil současný předseda Evropské rady Donald Tusk.⁸⁴

4.4 Rada EU

Kompetence Rady EU zůstali Lisabonskou smlouvou téměř totožné až na drobné změny v terminologii. Rada EU vymezuje SZBP a přijímá rozhodnutí nezbytná pro její provedení.⁸⁵

V rámci SZBP Rada EU jedná ve složení Rady pro zahraniční věci (FAC). Lisabonská smlouva nově rozděluje bývalou Radu pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy na dvě zvlášť postavené instituce Radu pro všeobecné záležitosti a Radu pro zahraniční věci. Toto rozdělení reaguje na vzrůstající počet agendy SZBP a její větší komplexnost. Stejně jako FAC připravuje Rada pro všeobecné záležitosti (GAC) podklady pro schůze Evropské rady a Komise.⁸⁶ Na rozdíl od zmíněné GAC, kde zůstalo zachováno půlroční rotující předsednictví členských států (podobně jako u dalších konfigurací Rady EU), Rada pro zahraniční věci má svého stálého předsedu v podobě vysokého představitele s funkčním obdobím pěti let. Schůze rady se konají pravidelně každý měsíc nebo dle potřeby.

Rada EU je ústřední institucí pro rozhodování ve SBZP. Pokrývá veškeré úrovně této politiky, od definování daného tématu po rozhodování, provádění a následnou kontrolu.⁸⁷ Společně s Evropskou radou je garantem, toho, že SBZP zůstane vždy pod kontrolou a dozorem členských států. Dále zajišťuje posilování systematické spolupráce a součinnosti mezi zahraničními politikami členských států. Jakákoliv záležitost týkající se zahraniční a bezpečnostní politiky, kde je sledován obecný zájem SZBP EU musí členské státy konzultovat v Radě EU.⁸⁸ Rada EU též nese odpovědnost za dodržování principů zahraniční politiky členskými státy.⁸⁹ ⁹⁰ Rovněž ustanovuje zvláštní zástupce EU.

Před každým jednáním Rady EU je připraven seznam tzv. A-Points (Agreed points), tj. rozhodnutých a předjednaných bodů programu jednání, na kterých se již usnesli na nižší úrovni

⁸⁴ ŠLOSARČÍK, Ivo, KASÁKOVÁ, Zuzana. *Instituce EU a Lisabonská smlouva*. Praha: Gradapublishing, 2013, s. 30 – 31.

⁸⁵ Čl. 26 odst. 2 SEU

⁸⁶ Tamtéž čl. 6 odst. 6

⁸⁷ Tamtéž čl. 16 odst. 6

⁸⁸ Tamtéž čl. 32

⁸⁹ Tamtéž čl. 24

⁹⁰ KEUKELIERE, Stephan, DELREUX, Tom. *The Foreign Policy of the European Union*. 2. vydání. Bruges: PalgraveMacmillan, 2014, s. 70.

členové Výboru stálých zástupců (COREPER), Politický a bezpečnostní výbor (COBS) či pracovní skupiny jako následek stále narůstající agendy SZBP. V tomto bodě je nutné podotknout, že se schůzí FAC kromě ministrů zahraničí i vysocí diplomaté, poradci, eurokomisaři jejichž resorty se dotýkají SZBP (např. komisař pro rozvoj či sousedství) a úředníci ESVČ.⁹¹

Z výše uvedeného vyplývá, že při takovém počtu je mnohdy velmi složité probírat citlivá témata nebo vyjádřit nesouhlas. K tomu však slouží neformální obědové mítinky ministrů zahraničí, kde tato témata mohou být probrána. Nedisponují zde ale žádnou hlasovací pravomocí, tudíž tyto setkání mají informativní charakter a slouží k výměně názorů mezi ministry členských zemí. K hlasování dochází až za přítomnosti všech účastníků fóra, přičemž hlasovací pravomoc mají pouze ministři. V praxi tento postup vede k hromadění konzultací, schůzek a rozhodování na nižší úrovni. Ministři zpravidla upřednostňují rozhodování v takových tématech, kterým je věnována mediální pozornost nebo kde je na ně vytvářen větší tlak.⁹²

4.4.1 COBS

Svým postavením v institucionálním rámci spadá pod působnost FAC, jako jedna z jeho substruktur. Vznikl na rozhodnutí Evropské rady dne 22. ledna 2001 na základě Smlouvy z Nice, jeho postavení s přijetím Lisabonské smlouvy zůstalo stejné, s výjimkou toho, že nově může jednat z vlastní iniciativy, a ne pouze pokud ho o to požádá Rada EU nebo vysoký představitel.⁹³

Úkolem tohoto výboru monitorovat situaci na mezinárodním poli; poskytovat poradentství Vojenskému výboru, Politicko-vojenské skupině a Výboru pro civilní aspekty pro řešení krizí; provádí kontrolu politického rázu při operacích vedoucích k řešení krizí. Zároveň ho Rada může požádat o výkon rozhodnutí. V součinnosti s Radou implementuje doložku solidarity a pokud to situace vyžaduje, tak současně spolupracuje s Radou pro spravedlnost a vnitřní věci.⁹⁴ Ve výboru zasedají diplomaté členských států mající postavení velvyslanců při COPS a sídlí v Bruselu. Předsedové jsou zástupci Služby pro vnější činnost. Výbor zasedá dvakrát týdně, dle potřeby může i častěji.⁹⁵

⁹¹ KEUKELIERE, Stephan, DELREUX, Tom. *The Foreign Policy of the European Union*. 2. vydání. Bruges: Palgrave Macmillan, 2014, s. 68.

⁹² WESSELS, Wolfgang, BOPP, Franziska. *The Institutional Architecture of CFSP after the Lisbon Treaty – Constitutional break through or challenges ahead?* Research CEPS, 2008, s. 19, Dostupné také z: <https://www.ceps.eu/system/files/book/1677.pdf>.

⁹³ Tamtéž

⁹⁴ Tamtéž

⁹⁵ Rada EU. *Politický a bezpečnostní výbor* [online]. Consilium.europa.eu 9. listopadu 2017 [cit. 15. listopadu 2017]. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/>.

De facto se jedná o zvláštní pracovní skupinu, která je při výkonu většiny své činnosti zodpovědná Radě EU.

4.4.2 COREPER II

Neboli Výbor stálých zástupců (z francouzského Comité des représentants permanent)⁹⁶ se skládá ze stálých zástupců z každého členského státu. COREPER předsedá stálý zástupce ze země, která v daný moment předsedá Radě pro všeobecné záležitosti. COREPER II celkově připravuje zasedání čtyř různých složení Rady EU: pro zahraniční věci, pro hospodářské a finanční záležitosti (ECOFIN), pro všeobecné záležitosti, pro spravedlnost a vnitřní věci (SVV), zbývající varianty Rady EU resp. přípravu schůzí má v pravomoci COREPER I. Zasedání COREPERU II. je připravováno skupinou Antici pojmenované po prvním předsedovi COREPER II, toto neformální uskupení pomáhá nastítnit představu o postojích, které budou na COREPER II zaujímat delegace členských států.⁹⁷

COREPER přijímá rozhodnutí pouze procesní povahy. COREPER je odpovědný za plnění úkolů daných Radou a přípravu agendy Rady. Tato jeho úloha byla takto vymezena již v prosinci roku 1980 během zasedání Evropské rady, tehdy ještě jako neoficiální instituce, přičemž samotný COREPER byl ustanoven již v roce 1958, jeho pozice byla zakotvena v jednacím řádu Rady, v té době spadal pod Koordinační výbor vytvořený na základě smlouvy o ESUO a zůstala prakticky neměnná dodnes.⁹⁸

COREPER II (resp. i COREPER I) je pojitkem mezi členskými státy a EU. Pokyny pro jednání zástupců ČR při COREPER schvaluje Výbor pro EU Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. COREPER II zasedá pravidelně každý čtvrtek, jestliže se ale přes týden koná zasedání Rady pro všeobecné záležitosti a ECOFIN, COREPER II pak zasedá ve středu.⁹⁹

Pod úrovní výboru se nachází velký počet pracovních skupin, jejichž činnost je věnována SZBP, nemají však pravomoc přijímat rozhodnutí. Kompetence výboru jsou určeny výhradně k výměně informací a názorů ohledně tvorby politiky; ke konání vícestranných konzultací mezi diplomaty členských států, ESVČ a úředníků Komise. Předsednictví pracovních skupin je přenecháno zástupcům ESVČ. Skupinám pracujících v dalších oblastech vnějších vztahů předsedá rotující předsednictví.¹⁰⁰

⁹⁶ Hamuľák O., Stehlík, V.: *Praktikum práva Evropské unie: Ústavní základy a soudnictví*. 2. upravené a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, s. 24.

⁹⁷ Thomas Reuters. COREPER [online]. Practical Law [cit. 20. listopadu 2017]. Dostupné na: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/4-503-0311?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/4-503-0311?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

⁹⁸ Eurocollege. COREPER: *Tasks and working method*. Dostupné také z: http://www.eurocollege.ru/fileservers/files/COREPER_9-5.pdf

⁹⁹ Tamtéž

¹⁰⁰ ŠLOSARCÍK, Ivo, KASÁKOVÁ, Zuzana. *Instituce EU a Lisabonská smlouva*. Praha: Grada publishing, 2013, s. 36.

Mezi pracovní skupiny (PS) zabývající se SZBP řadíme: PS pro východní Evropu a střední Asii (COEST), PS západní Balkán (COWEB), PS Blízký Východ (MOG), PS Mashreq/Maghreb (MAMA), PS Asie a Oceánie (COASI), PS Latinská Amerika (COLAT), PS pro Transatlantické vztahy (COTRA), PS OSCE a Rady Evropy (COSCE), PS pro OSN (CONUN), PS pro lidská práva (COHOM), PS proti šíření nebezpečných zbraní (CONOP), pracovní skupina pro vývoz konvenčních zbraní (COARM), PS pro globální odzbrojení (CODUN), Politicko-vojenská skupina, PS Nicolaidis (připravuje zasedání COPS).¹⁰¹

Ani Lisabonská smlouva však blíže nespécifikovala vztahy mezi COPS, COREPER II a pracovními skupinami na totožné úrovni, což často vede k souběžnému tvoření politiky, bez komplexního přístupu k danému tématu.

4.5 Vysoký představitel Unie

Vysoký představitel koordinuje a vykonává SZBP/SBOP, je místopředsedou Komise, za účelem, aby celková vnější činnost EU byla více koherentní. Při výkonu funkce se opírá o ESVČ.¹⁰²

Dle článků 18 a 27 SEU vysoký představitel: „řídí SZBP EU, přispívá svojí iniciační pravomocí k vytváření této politiky, kterou provádí jako zmocněnec Rady; zajišťuje realizaci rozhodnutí, jež byla v této oblasti přijata; předsedá Radě pro zahraniční věci; je jedním z místopředsedů Komise; Vysoký představitel zajišťuje soudržnost vnější činnosti Unie; v rámci Komise odpovídá za příslušné úkoly ve vnějších vztazích a koordinuje další aspekty vnější činnosti; zastupuje EU v záležitostech SZBP a vede jejím jménem dialog se třetími stranami a vyjadřuje postoj Unie v mezinárodních organizacích, na mezinárodních konferencích; řídí ESVČ a delegace EU ve třetích zemích a při mezinárodních institucích.“¹⁰³

Vysoký představitel je jmenován Evropskou radou kvalifikovanou většinou na období 5 let se souhlasem předsedy Komise, dále jeho jmenování musí schválit EP.¹⁰⁴ Z toho důvodu, že vysoký představitel je členem Komise, zastává zde pozici jednoho z místopředsedů a složení Komise včetně jejího předsedy podléhá nejprve schválení EP. Konec mandátu je pak možný z několika hledisek: 1. v případě nevyslovení důvěry Evropské komise ze strany Evropského parlamentu, skončí jeho post místopředsedy komise, v dalších funkcích nadále pokračuje; 2. jestliže jej odvolá SDEU jakožto člena komise na návrh Rady nebo komise 3. předseda Evropské

¹⁰¹ KEUKELIERE, Stephan, DELREUX, Tom. *The Foreign Policy of the European Union*. 2. vydání. Bruges: Palgrave Macmillan, 2014, s. 71.

¹⁰² EAAS. *High Representative/Vice President*. [online]. 14. června 2016 EEAS.com [cit. 20. září 2017]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/3598/high-representativevice-president_en

¹⁰³ PÍTROVÁ, Lenka a kol. *Když se řekne Lisabonská smlouva: Perspektiva fungování podle nového smluvního rámce*. Praha: Odbor informování o evropských záležitostech Úřad vlády České republiky, 2008, s. 143.

¹⁰⁴ Čl. 17 SEU

komise jej může odvolat se souhlasem Evropské rady. Přestože to primární právo EU neupravuje, může mandát vysokého představitele zaniknout z logických důvodů jakými jsou složení mandátu či úmrtí.¹⁰⁵

Post vysokého představitele vznikl v roce 1999 na základě Amsterodamské smlouvy. Tehdy se však o pravomoci v rámci vnějších vztahů s eurokomisařem pro vnější vztahy, dříve také měl pouze pomocnou úlohu v SZBP pro zemi předsedající Radě EU. S přijetím Lisabonské smlouvy získal vysoký představitel post místopředsedy Komise, nahrazením funkce komisaře pro vnější vztahy a zároveň nyní předsedá Radě pro zahraniční věci, kde je její stálým předsedou.

Kvůli tomuto novému propojení institucí rozdílného charakteru (Rada EU mezivládní přístup, a Komise komunitární) dochází k vyváženosti této politiky. Rovněž díky posílení svých pravomocí, může vysoký představitel vykonávat svou funkci v oblasti vnějších vztahů včetně SZBP více provázaně, tím, že jsou v jeho roli propojeny oba aspekty Unijní politiky. Vysoký představitel jménem EU vydává prohlášení a deklarace vztahující se k aktuálnímu celosvětovému dění.¹⁰⁶ V současnosti post vysokého představitele zastává Federica Mogherini, která ve funkci vystřídala Catherine Ashtonovou.

4.6 ESVČ

ESVČ není institucí ani agenturou, jedná se o orgán *Sui generis*, jehož pravomoci jsou vymezeny na základě rozhodnutí Rady, jde *de facto* o diplomatickou službu EU.¹⁰⁷ Čl. 27 odst. 3 SEU stanoví: „Při plnění funkce se vysoký představitel o ESVČ.“ Tato služba působí ve spolupráci s diplomatickými službami členských států a skládá se z úředníků příslušných oddělení generálního sekretariátu Rady a Komise, jakož i z vyslaného personálu vnitrostátních diplomatických služeb. Organizaci a fungování ESVČ stanovuje rozhodnutí Rady¹⁰⁸. Rada rozhoduje na návrh vysokého představitele po konzultaci s Evropským parlamentem a po obdržení souhlasu Komise.

Jak vyplývá z citovaného ustanovení SEU, ESVČ poskytuje podporu vysokému představiteli, a to ve všech pozicích – vedení SZBP, místopředseda Komise, při předsednictví Rady pro zahraniční věci. Stejnou měrou pomáhá předsedovy Evropské Rady a komise při realizaci politiky vnějších vztahů¹⁰⁹ formou provádění SZBP, podává návrhy na zlepšení této politiky, zajišťuje její soudržnost, tím že spolupracuje s diplomatickými sbory členských států a

¹⁰⁵ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 10 – 11.

¹⁰⁶ Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/>.

¹⁰⁷ PÍTROVÁ, Lenka a kol. *Když se řekne Lisabonská smlouva: Perspektiva fungování podle nového smluvního rámce*. Praha: Odbor informování o evropských záležitostech Úřad vlády České republiky, 2008, s. 143.

¹⁰⁸ Rozhodnutí Rady 427/2010 ze dne 26. července 2010 o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost. Úř. věst. L 201, 3.8.2010, s. 30 a násl.

¹⁰⁹ Tamtéž čl. 2 – 3.

dalšími orgány EU v různých otázkách týkajících se celé oblasti vnější činnosti.¹¹⁰ ESVČ zodpovídá za přípravu strategických a programových dokumentů pro většinu oblastí vnějších vztahů. Nezbytná je spolupráce s Komisí při působení v třetích zemích. ESVČ vysílá šéfa delegace, politický odbor a odbor pro vnější komunikaci, Komise pracovníky pro dohled, kontrolu, rozdělování prostředků z evropských fondů a jejich následné využívání.¹¹¹

Z organizačního hlediska je ESVČ složena z ústředí a delegací EU ve třetích státech. Tyto delegace vznikly přejmenováním delegací Evropské komise a následným sloučením s kontaktními kancelářemi generálního sekretariátu rady EU, pod nově zavedeným termínem Lisabonské smlouvy jakožto Delegace EU, zamezilo se tím pádem duplicitnímu zastoupení, kdy např. při OSN v New Yorku a Ženevě, měla své zastoupení jak delegace Evropské komise, tak i generální sekretariát Rady EU. Toto sloučení také přispělo k jednotnému zastoupení EU v mezinárodních fórech, typickým příkladem takového fóra Peace Implementation Council vykonávající dohled na dodržování Daytonských dohod v Bosně a Hercegovině.¹¹²

Zvláštní představitelé EU (EUSR) se plně integrovali pod působnost ESVČ. Jednotlivé pozice zvláštních představitelů zdůrazňují zájem EU o konkrétní oblast.¹¹³ V současné době existuje 9 EUSR působící v Afghánistánu, Rohu Afriky, Sahelu, Bosně a Hercegovině, Jižním Kavkazu, Gruzii, Střední Asii dále zvláštní představitel pro Blízký Východ a EUSR pro lidská práva.

ESVČ se člení na pět generálních ředitelství dle zeměpisného určení a dvě zabývající se globální problematikou, kterou je např. řešení krizí a spolupráce při vojenských či civilních operacích. Personálně se ESVČ skládá ze zaměstnanců Komise, generálního sekretariátu Rady a diplomatů členských států. ESVČ byla zřízena v červenci 2010 na základě rozhodnutí Rady, v praxi však začala fungovat až od počátku roku 2011. K této situaci došlo kvůli neústupným požadavkům EP, aby ESVČ byla orgánem s většími komunitárními prvky, dále aby se ESVČ zodpovídala EP jak rozpočtově, tak politicky. Ke konečné dohodě došlo v 21. června 2010 na neformálním jednání v Madridu. K uspokojení EP došlo tím, že získal rozpočtové pravomoci vůči ESVČ a bude vždy s předstihem informován o důležitých strategických či politických krocích. Dále bylo rozhodnuto, že 60 % pracovníků nové služby budou tvořit zaměstnanci institucí EU, zbytek poté budou tvořit diplomaté z členských států. Vysoká představitelka tehdy ustoupila požadavku tak, aby jejími zástupci při řízení ESVČ byli ministr zahraničí předsedající

¹¹⁰ Rozhodnutí Rady 427/2010 ze dne 26. července 2010 o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost. Úř. věst. L 201, 3.8.2010, s. 30 a násl.

¹¹¹ Tamtéž

¹¹² WEISS, Tomáš. *Evropská služba pro vnější činnost a legitimita zahraniční politiky Evropské unie*. [online]. MEZINÁRODNÍ VZTAHY, 2012, roč. 2012, č. 1 [cit. 20. listopadu 2017]. Dostupné na:

<https://mv.iir.cz/article/view/428/440>

¹¹³ Čl. 33 SEU

země, komisař pro rozšíření, komisař pro rozvoj a komisař pro rozvojovou pomoc. EP vydal souhlasné stanovisko k tomuto návrhu 8. července, 20. července se poté souhlasně vyjádřila i Komise. K plnému zprovoznění ESVČ došlo však až na začátku roku 2011, v souvislosti s přijetím finančního nařízení měnící podobu rozpočtu EU na rok 2011 a návrhu pozměňující služební postavení zaměstnanců služby, což pomohlo k současné podobě této služby.¹¹⁴

4.7 EDA

Jedná se o agenturu Rady EU zřízenou již na základě společné akce Rady EU v roce 2004.¹¹⁵ K provedení ustanovení Lisabonské smlouvy - čl. 45 odst. 2 SEU o stanovení statutu, sídla a provozních předpisů EDA byla tato společná akce nejprve nahrazena rozhodnutím Rady ze dne z roku 2011¹¹⁶, jež bylo později revidováno aktuálně platným rozhodnutím Rady.¹¹⁷ Tato agentura je zřizována za účelem pomoci členských států v oblasti rozvoje obrany a tím i spojeným výzkumem. EDA je podřízena Radě EU (Rada zde vykonává politický dohled). Vystupuje v rámci jednotné struktury SZBP, bez toho, aby byly dotčeny působnosti orgánů EU a dalších útvarů Rady EU. V rámci zmíněného politického dohledu EDA je povinna dvakrát do roka informovat o své činnosti Radu EU.¹¹⁸

Cílem agentury je poskytovat podporu Radě EU a členským státům při zlepšování obranyschopnosti EU a členských států. Existují čtyři oblasti, na které se EDA zaměřuje. První oblastí je již zmíněný rozvoj obranných schopností v rámci krizového řízení (spočívá např. v tom, že se zjišťují budoucí potřeby takovýchto schopností či koordinace a pomoc v oblasti vojenských potřeb), následuje posilování spolupráce ve vyzbrojování (např. zde se jedná o podporu hospodárných výběrových řízení zjišťováním a šířením efektivních postupů), dále podpora vojenského průmyslu s důrazem na technologický prvek s cílem vytvořit konkurenceschopný jednotný trh na poli obrany (jedná se zejména o harmonizaci pravidel a nařízení EU), v neposlední řadě je to pak důraz na vojenský výzkum a technologie.¹¹⁹

Vedoucím agentury je vysoký představitel odpovídající za celkovou organizaci EDA a její fungování, zajišťující, aby výkonný ředitel prováděl obecné pokyny vydané Radou EU a rozhodnutí řídicího výboru. Rozhodovací pravomoc náleží řídicímu výboru, v němž jsou

¹¹⁴ URBANOVÁ, Klára. *EVROPSKÁ SLUŽBA PRO VNĚJŠÍ ČINNOST: Informační podklad č. 3.089*. Parlamentní institut, 2010.

¹¹⁵ Společná akce Rady 551/2004 ze dne 12. července 2004 o zřízení Evropské obranné agentury. Úř. věst. L 245, 17. července 2004, s. 17 a násl.

¹¹⁶ Rozhodnutí Rady 411/2011 ze dne 12. července 2011, kterým se vymezuje statut, sídlo a způsob fungování Evropské obranné agentury a kterým se zrušuje společná akce 2004/551/SZBP. Úř. věst. L 183, 13. července 2011, s. 16 a násl.

¹¹⁷ Rozhodnutí Rady 1835/2015 ze dne 12. října 2015, kterým se vymezuje statut, sídlo a způsob fungování Evropské obranné agentury Úř. věst. L 266, 13.10.2015, s. 55 a násl.

¹¹⁸ HAVLÍN, Miloslav, *Agentury v rámci bývalého „druhého pilíře“ Evropské unie*. Vojenské rozhledy, 2010, roč. 19 (51), č. 2, s. 114–118

¹¹⁹ Tamtéž

zastoupeny zúčastněné členské státy, a to prostřednictvím svých zástupců, kteří mohou na základě zmocnění přijímat závazky pro svou vládu (zpravidla jsou těmito zástupci ministři obrany zúčastněných členských států). Zasedání svolává a řídí vedoucí agentury. Řídící výbor schvaluje zprávy o své činnosti předkládané Radě EU, přijímá pokyny vedoucího agentury pro sjednání správních ujednání, schvaluje roční pracovní program EDA, přijímá jednací řád EDA, schvaluje účetní uzávěrku a rozvalu o své činnosti, jmenuje výkonného ředitele a náměstka. Charakter funkce výkonného ředitele je exekutivní. Je jmenován na návrh vedoucího agentury na období 3 let, přičemž toto funkční období může být prodlouženo až o 2 roky. Je podřízeným vedoucího agentury, nese odpovědnost za realizaci ročního pracovního programu EDA, připravuje obecný rozpočet, zodpovídá za přípravu zpráv Radě EU, má v pravomoci personální obsazení agentury.¹²⁰

Všechny členské státy s výjimkou Dánska,¹²¹ se podílí na činnosti EDA. Rozpočet této agentury tvoří příspěvky zúčastněných členských států, které přispívají na základě výše svého HDP. EDA sídlí v Bruselu.¹²²

Již od svého založení se EDA podílela na mnohých hromadných a sdílených projektech (i přesto, že má dosti omezený rozpočet a je striktně politicky kontrolována). Při realizaci těchto projektů poskytuje pokyny, jakými je např. rámec pro sdílení informací a transparentnost. V květnu 2017 se po dlouhodobém přezkumu (LTR) iniciovaným vedoucími agentury se ministři obrany shodli na posílení mise EDA jako hlavního nástroje pro priority plánování mezivládních obranných schopností v Evropě. Dále tato agentura získala postavení hlavního fóra potažmo koordinátora rozvoje takových schopností a také jakéhosi vstupního rozhraní členských států k institucím EU v této oblasti.¹²³

Agentura podepsala dohody správní povahy s Norskem (2006), Švýcarskem (2012), Srbskem (2013), Ukrajinou (2015). Tyto dohody zmiňovaným zemím umožňují spolupracovat a podílet se na projektech a programech EDA. V současnosti se agentura podílí na celkem 59 projektech, které byly vybrány v Ghentském procesu v roce 2011. Při zasedání Evropské rady v prosinci roku 2013 byly schváleny 4 zásadní programy, kterými se má EDA do budoucna

¹²⁰ HAVLÍN, Miloslav, *Agentury v rámci bývalého „druhého pilíře“ Evropské unie*. Vojenské rozhledy, 2010, roč. 19 (51), č. 2, s. 114–118

¹²¹ Protokol č. 22 O postavení Dánska.

¹²² EDA. *Organisation* [online]. Eda.europa.eu [cit. 23. října 2017]. Dostupné na: <https://eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>.

¹²³ TROSZCZYNSKA - VAN GENDEREN, Wanda. *The Lisbon Treaty's provisions on CFSP/CSDP State of implementation IN - DEPTH ANALYSIS* 2015 [online]. [cit. 5. listopadu 2017]. Dostupné na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA\(2015\)570446_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA(2015)570446_EN.pdf), s. 16.

zabývat. Jsou jimi doplňování paliva ve vzduchu, dálkově řízené systémy letadel, vládní družicová komunikace a kybernetická obrana.¹²⁴

4.8 SDEU

Ustanovení SEU, nyní lépe specifikují působnost SDEU, než bývalý čl. 28 odst. 1 SEU z Nice, čl. 24 odst. 1 aktuální SEU, stanoví, že SDEU nemá soudní pravomoc, pokud se jedná o SZBP. Zároveň však zavádí výjimku k tomuto pravidlu,¹²⁵ jestliže jsou daným rozhodnutím dotčena majetková práva soukromých osob nebo jim hrozí jakákoliv jiná újma. Jedná se o reakci na předchozí spory Yusuf¹²⁶ či Kadi,¹²⁷ kde SDEU zastával názor, že dopady činnosti EU v rámci SZBP nejsou zcela mimo soudní kontrolu. Jednotlivci se tedy mohou před SDEU dovolávat svých majetkových práv, prokáží-li jejich porušení či ohrožení.¹²⁸

Dále je Soudní dvůr oprávněn definovat hranice mezi SZBP a dalšími agendou EU. Důvodem této pravomoci je, aby členské státy nezařadili pod činnost SZBP i jiné akty nespádající do této oblasti, tak aby se mohli vyhnout jejich soudnímu přezkumu nebo větší kontrole Evropského parlamentu.¹²⁹

¹²⁴ TROSZCZYNSKA - VAN GENDEREN, Wanda. *The Lisbon Treaty's provisions on CFSP/CSDP State of implementation IN - DEPTH ANALYSIS* 2015 [online]. [cit. 5. listopadu 2017]. Dostupné na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA\(2015\)570446_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA(2015)570446_EN.pdf), s. 16

¹²⁵ BLANKE, Hermann-Josef, MANGIAMELI, Stelio. *The European Union after Lisbon Constitutional Basis, Economic Order and External Action*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag 2012, s. 571.

¹²⁶ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 21. září 2005, *Abmed Ali Yusuf a Al Barakaat International Foundation proti Radě Evropské unie a Komisi Evropských společenství*, T-306/01, Sb. rozh. s. II-03533, bod 333.

¹²⁷ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 3. září 2008, *Yassin Abdulla bKadi a Al Barakaat International Foundation proti Radě Evropské unie a Komisi Evropských společenství*, spojené věci C-402/05 P a C-415/05 P, Sb. rozh. s. I-0635, bod 361.

¹²⁸ ŠLOSARČÍK, Ivo, KASÁKOVÁ, Zuzana. *Instituce EU a Lisabonská smlouva*. Praha: Gradapublishing, 2013, s. 163.

¹²⁹ Tamtéž, s. 164.

5. Rozhodovací proces v SZBP

V otázce rozhodovací procedury SZBP nedošlo k žádným významným změnám a je tím pádem právem považována za jako jedna ze slabin SZBP. Tato problematika je upravena v čl. 31 SEU. Jak již bylo uvedeno i Lisabonskou smlouvou zůstal zachován v SZBP mezivládní přístup, takže se ve většině případů i nadále rozhoduje jednomyslně. Hlavním argumentem je, aby při rozhodování otázek týkající se zahraniční problematiky měli všechny členské státy rovné postavení. Protože pro mnoho členských států je vlastní zahraniční a bezpečnostní politika a obrana, jedním z elementárních prvků státní suverenity.¹³⁰

K přijímání rozhodnutí dochází pouze na půdě Evropské rady a Rady EU v požadované konfiguraci, tudíž za přítomnosti vrcholných představitelů členských států, čímž se zvýrazňuje mezivládní prvek této politiky. Lisabonská smlouva zachovává rozhodovací prvky zavedené Amsterodamskou smlouvou, kde je zakotven i princip tzv. konstruktivní absence. Tento princip spočívá v tom, že pokud daný členský stát je proti přijetí konkrétního rozhodnutí, zdrží se hlasování, což umožní zbývajícím státům přijmout toto rozhodnutí jednomyslně. Pomocí formálního prohlášení je pak zaznamenána nepřítomnost daného státu na hlasování. A však tento stát je povinen zdržet se jakýkoliv aktivit, které by narušovaly soudržnost EU při výkonu takového rozhodnutí. Dále byl zachován (rovněž v Amsterodamské smlouvě definovaný) prvek blokační menšiny, která tak poskytuje ochranu minoritním názorům. Tato menšina musí minimálně představovat jednu třetinu členských států a zároveň musí reprezentovat nejméně jednu třetinu obyvatel EU. Pokud jsou splněna tyto kritéria a rozhodný počet členských států představující požadovaný počet občanů se zdrží hlasování, není pak takové rozhodnutí přijato.¹³¹

V oblasti SZBP se může rozhodovat i pomocí kvalifikované většiny. Dle čl. 16 SEU odst. 4 je kvalifikovaná většina definována jako 55 % členů rady, kterých je minimálně 15 a představují nejméně 65 % obyvatelstva EU. Odchylně od tohoto ustanovení je kvalifikovaná většina vymezena ve čl. 238 SFEU, a to v případech, kdy se nejedná o návrh vysokého představitele nebo Komise, zde kvalifikovanou většinu tvoří 72 % členů Rady reprezentující 65 % obyvatel EU.¹³² Dosáhnout rozhodnutí pomocí kvalifikované většiny je pak možné jen v taxativně vymezených případech. V Amsterodamské smlouvě byli uvedeny pouze dva případy: přijímání akce či postoje

¹³⁰ PECHÁČEK, Štěpán. *SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA UNIE: studie č. 3.082*. Parlamentní institut, 2010. Dostupné také z: https://invenio.nusl.cz/record/174856/files/nusl-174856_1.pdf. s. 9-10.

¹³¹ Tamtéž

¹³² Hamuřák O., Stehlík, V.: *Praktikum práva Evropské unie: Ústavní základy a soudnictví*. 2. upravené a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, s. 23.

na základě předchozího souhlasu Evropské rady nebo přijímání rozhodnutí potřebných pro provedení společné akce, postoj. Smlouva z Nice rozšířila možnost hlasovat kvalifikovanou většinou o jmenování zvláštního zmocněnce EU ve věcech geografické či tematické povahy. Lisabonská smlouva pokračuje v nastoleném trendu rozšířením možnosti rozhodování kvalifikovanou většinou o přijímání společné akce nebo postoj na základě rozhodnutí Evropské rady, nebo je-li vymežována akce či postoj na návrh vysokého představitele, o který byl požádán Evropskou radou. Hlasování kvalifikovanou většinou je díky Lisabonské smlouvě možné i v případě, kdy Rada přijímá rozhodnutí sloužící k provedení již schválené akce a jde-li o jmenování zvláštního zástupce pro jednotlivé politické otázky Radou EU na návrh vysokého představitele. Jestliže rozhodnutí spadající pod kvalifikovanou většinou odmítne členský stát přijmout z důvodu, který považuje za svou oblast zájmu, může takové rozhodnutí zablokovat, avšak Lisabonská smlouva zavádí konzultační mechanismus mezi daným členským státem a vysokým představitelem. Tento mechanismus slouží k nalezení akceptovatelného řešení pro členský stát odmítající přijmout rozhodnutí kvalifikovanou většinou. V případě, že nedojde k nalezení shody mezi členským státem a vysokým představitelem, může Rada požádat o rozhodnutí Evropskou radu, která pak rozhoduje jednomyslně. Evropská rada rovněž může jednomyslným rozhodnutím rozšířit případy, ve kterých lze prostřednictvím Rady rozhodnout kvalifikovanou většinou, s výjimkou společné obrany a vojenství, kde musí Rada vždy rozhodovat jednomyslně.¹³³

Pomocí prosté většiny (více jak poloviny všech členských států) se rozhoduje pouze o procesních a organizačních otázkách.¹³⁴

¹³³ PECHÁČEK, Štěpán. *SPOLEČNÁ ZAHRAJNÍČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA UNIE: studie č. 3.082*. Parlamentní institut, 2010. Dostupné také z: https://invenio.nusl.cz/record/174856/files/nusl-174856_1.pdf. s. 9 – 10.

¹³⁴ Hamuřák O., Stehlík, V.: *Praktikum práva Evropské unie: Ústavní základy a soudnictví*. 2. upravené a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, s. 20.

6. Nástroje SZBP

SZBP se skládá z několika nástrojů, prostřednictvím nichž je prováděna. Tyto nástroje jsou upraveny v zakládajících smlouvách EU.¹³⁵ V Amsterodamské smlouvě byly definovány 4 základní: Principy a pokyny určující politické směřování; společné strategie definující základní cíle a způsoby jejich dosažení; společné akce reagující na konkrétní situace; společné pozice udávající přístup k dané věci. Lisabonská smlouva přejímá tyto nástroje na 4 typy rozhodnutí: 1. o strategických zájmech a cílů EU; 2. o společných postojích; 3. o společných akcích; 4. o prováděcích opatřeních pro společné postoje a akce. Akty SZBP vydané od prosince 2009 jsou proto oficiálně nazývány rozhodnutími.¹³⁶

U rozhodnutí o Obecném směřování SZBP a strategických zájmech a cílů Unie (rozhodnutí o strategických zájmech a cílů EU) se jedná se o rozhodnutí na nejvyšším politickém stupni, určují základní rámec činnosti EU v oblasti SZBP. Tato zásadní rozhodnutí jsou přijata po zasedáních Evropské rady nebo Rady pro zahraniční věci, ve formě závěrů a výsledků jednání.¹³⁷ Mezi stěžejní dokumenty spadající do kategorie rozhodnutí o strategických zájmech a cílech, které EU přijala v posledních dvou dekadách, patří: Evropská bezpečnostní strategie, Strategie EU proti šíření zbraní hromadného ničení (2003), Strategie EU v boji proti terorismu (2005), Strategie vnitřní bezpečnosti EU a v neposlední řadě Globální strategie EU z roku 2016.¹³⁸

Po těchto typech rozhodnutí určující politické směřování následují činnosti naplňující rámec daný primárními rozhodnutími další konkretizací či specifikací a následnou aplikací. Jedná se o již zmiňovaná rozhodnutí o společných akcích a postojích, které posouvají politickou shodu o krok vpřed, po přijetí Radou ministrů zahraničí jsou zavázány těmito ustanoveními i vlády členských států při realizaci své zahraniční politiky. Společné postoje často zdůrazňují dané cíle EU a vymezují společný diplomatický přístup ve vztahu ke konkrétnímu regionu nebo státu. Zejména se jedná o společné postoje vůči zemím jako Bělorusko, Kuba, Severní Korea, Zimbabwe. Jak vyplývá z tohoto zkráceného seznamu, EU zpravidla používá tento typ rozhodnutí SZBP k řešení problematické situace, kdy vláda daného státu nerespektuje zásady spočívající v dodržování lidských práv, demokracie, úloh právního státu a mezinárodního práva.

¹³⁵ MZV. *Institucionální zajištění a nástroje SZBP* [online]. mzv.cz. [cit. 2. října 2017]. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnost_ni/institucionalni_zajisteni_a_nastroje.html.

¹³⁶ MIX, Dereck. *The European Union: Foreign and Security Policy: Analyst in European Affairs*. Congressional Research Service, 2013, s. 6 – 7. Dostupné také z: <https://fas.org/sgp/crs/row/R41959.pdf>.

¹³⁷ Dostupné na: <http://www.european-council.europa.eu/council-meetings/conclusions.aspx?lang=en>.

¹³⁸ MIX, Dereck. *The European Union: Foreign and Security Policy: Analyst in European Affairs*. Congressional Research Service, 2013, s. 7. Dostupné také z: <https://fas.org/sgp/crs/row/R41959.pdf>

Dále se tyto společné postoje mohou vztahovat na průřezová témata (roli mohou hrát více států či regionů) mezi které patří předcházení konfliktů a jejich řešení, kontrola nešíření zbraní a boj proti terorismu. Společnými akcemi se rozumí zahájení, rozšíření civilní nebo vojenské přítomnosti mimo území EU, v rámci SBOP. Společné akce zahrnují rovněž vyslání specializovaných zástupců EU (EUSRs), vyšších diplomatů přidělených dotčené zemi nebo regionu, z důvodu, aby EU na konkrétním území získala větší politický vliv při prosazování svých cílů. Během společných akcí může být poskytnuta finanční podpora ze strany dalších mezinárodních organizací majících totožný zájem na výsledku akce jako např. OECD při dosahování míru nebo Mezinárodní agentura pro atomovou energii pro zabránění šíření nebezpečných zbraní, aby se tím dosáhlo větší efektivity a síly k prosazení daného cíle.¹³⁹

Koncepčně tyto nástroje zauímají místo v „šedé“ zóně mezi legislativou EU a politickou spoluprací (zde zahraniční politiky). Najdou se však i pozorovatelé, kteří je považují za závazné právní nástroje. Většina však zcela správně argumentuje nedostatkem právních mechanismů pro jejich vynucení stejně jako neexistující jurisdikci SDEU. Nicméně členské státy jsou vázány dle Smlouvy o EU, v duchu loajality a vzájemné solidarity aktivně podporovat SZBP a musí splňovat opatření EU.¹⁴⁰

¹³⁹ MIX, Dereck. *The European Union: Foreign and Security Policy: Analyst in European Affairs*. Congressional Research Service, 2013, s. 7. Dostupné také z: <https://fas.org/sgp/crs/row/R41959.pdf>.

¹⁴⁰ Tamtéž s. 8.

Závěr

Se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost došlo k výrazným změnám v SZBP a ty nejvýraznější právě souvisí s její institucionální strukturou, resp. vznikem nových institucí.

V úvodu jsem si stanovil za cíl zodpovědět dvě výzkumné otázky. Na první otázku „Jaký dopad mělo zavedení Lisabonské smlouvy na institucionální strukturu SZBP?“ lze odpovědět tím, že díky Lisabonské smlouvě vznikly nové instituce v podobě stálého předsedy Evropské rady, vysokého představitele a ESVČ. Dále došlo k zařazení Evropské rady mezi oficiální instituce EU, k rozšíření pravomocí Evropského parlamentu ve vztahu k SZBP a k lepšímu vymezení postavení SDEU v této problematice. Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy byla rozdělena Radu pro všeobecné záležitosti a Radu pro zahraniční věci, které předsedá vysoký představitel. Vznik SBOP umožnil členským státům lépe spolupracovat pod záštitou EDA.

Má druhá výzkumná otázka navazuje na tu první zjištěním, jaký vliv měli tyto změny na podobu SZBP. Se vznikem uvedených institucí došlo k lepšímu propojení institucí, větší kontinuitě, přehlednosti této politiky a silnějšímu postavení EU na mezinárodní scéně, k čemuž výrazně dopomohla i získaná právní subjektivita. S tím dále souvisí ustanovení dalších prostředků, kterými jsou doložka solidarity či stálá strukturovaná spolupráce, jelikož umožňují aktérům SZBP její efektivnější realizaci. Nicméně SZBP si i po zavedení Lisabonské smlouvy zachovala svůj mezivládní charakter, tudíž se ve všech důležitých otázkách nadále rozhoduje jednomyslně a implementace nástrojů této politiky přímo závisí na vůli členských států.

Celkově se tedy dá říci, že cílem nového uspořádání institucionální struktury SZBP po zavedení Lisabonské smlouvy, je posílení úlohy této politiky, díky větším kompetencím dosavadních institucí EU a rovněž kapacit či pravomocí těch nově vzniklých. K tomu však může dojít pouze za spravedlivého předpokladu, zda členské státy budou ochotny nalézt shodu a budou schopny více prohlubovat konsenzuální spolupráci, na které je SZBP EU historicky založena.

Seznam použité literatury

Právní předpisy EU:

Smlouva o Evropské unii ve znění Maastrichtské smlouvy.

Smlouva o Evropské unii ve znění Amsterodamské smlouvy

Smlouva o Evropské unii ve znění smlouvy z Nice

Smlouva o Evropské unii ve znění Lisabonské smlouvy (konsolidované znění)

Smlouva o fungování Evropské unie

Rozhodnutí Rady 2014/415 ze dne 24. června 2014, o způsobu provádění doložky solidarity Unií. Úř. věst. L 192, 1. července 2014, s. 53 a násl.

Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1313/2013/EU ze dne 17. prosince 2013, o mechanismu civilní ochrany Unie. Úř. věst. L 347, 20. prosince 2013, s. 924 a násl.

Rozhodnutí Rady ze dne 24. června 2014 o způsobu provádění doložky solidarity Unií. Úř. věst. L 192, 1. července 2014, s. 53 a násl.

Rozhodnutí Rady (SZBP) 2015/528 ze dne 27. března 2015 o vytvoření mechanismu pro správu financování společných nákladů operací Evropské unie v souvislosti s vojenstvím nebo obranou (Athena) a o zrušení rozhodnutí 2011/871/SZBP. Úř. věst. L 84, 28. března 2015, s. 39 a násl.
Rozhodnutí Rady o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost. Úř. věst. C 210, s. 1 a násl.

Interinstitucionální dohoda mezi Evropským parlamentem a Radou ze dne 20. listopadu 2002 o přístupu Evropského parlamentu k důvěrným informacím Rady v rámci bezpečnostní a obranné politiky. Úř. věst. C 298, 30.11.2002, s. 1.

Evropský parlament. *Příloha V, Jednacího řádu Evropského parlamentu: Působnost stálých výborů*. 8. volební období – leden 2017. Dostupné na:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getLastRules.do?language=cs&reference=RESP-AFET>

Rozhodnutí Evropské Rady 2009/882 ze dne 1. prosince 2009, kterým se přijímá její jednací řád. Úř. věst. L 315, 2. prosince 2009, s. 51 a násl.

Rozhodnutí Rady 427/2010 ze dne 26. července 2010 o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost. Úř. věst. L 201, 3.8.2010, s. 30 a násl.

Rozhodnutí Rady 427/2010 ze dne 26. července 2010 o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost, čl. 9. Úř. věst. L 201, 3.8.2010, s. 30 a násl.

Společná akce Rady 551/2004 ze dne 12. července 2004 o zřízení Evropské obranné agentury. Úř. věst. L 245, 17. července 2004, s. 17 a násl.

Rozhodnutí Rady 411/2011 ze dne 12. července 2011, kterým se vymezuje statut, sídlo a způsob fungování Evropské obranné agentury a kterým se zrušuje společná akce 2004/551/SZBP. Úř. věst. L 183, 13. července 2011, s. 16 a násl.

Rozhodnutí Rady 1835/2015 ze dne 12. října 2015, kterým se vymezuje statut, sídlo a způsob fungování Evropské obranné agentury Úř. věst. L 266, 13.10.2015, s. 55 a násl.

Protokol č. 22 O postavení Dánska

Judikatura:

Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 21. září 2005, *Abmed Ali Yusuf a Al Barakaat International Foundation proti Radě Evropské unie a Komisi Evropských společenství*, T-306/01, Sb. rozh. s. II-03533, bod 333

Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 3. září 2008, *Yassin Abdullah Kadi a Al Barakaat International Foundation proti Radě Evropské unie a Komise Evropských společenství*, spojené věci C-402/05 P a C-415/05 P, Sb. rozh. s. I-0635, bod 361.

Monografie:

PELTRÁM, Antonín. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha. Grada Publishing, 2009. 144 s.

SYLLOVÁ, PÍTROVÁ a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010. 1344 s.

Hamulák O., Stehlík, V.: *Praktikum práva Evropské unie: Ústavní základy a soudnictví*. 2. upravené a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, 224 s.

WEISS, Tomáš. *Role policie a armády v Evropské unii: Analýza evropské a národní úrovně s využitím případové studie České republiky*. Praha: Karolinum Press, 2014. 263 s.

SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C. H. Beck, 2010. 264 s.

KEUKELIERE, Stephan, DELREUX, Tom. *The Foreign Policy of the European Union*. 2. vydání. Bruges: PalgraveMacmillan, 2014. 408 s.

ŠLOSARČÍK, Ivo, KASÁKOVÁ, Zuzana. *Instituce EU a Lisabonská smlouva*. Praha: Grada publishing, 2013. 248 s.

PÍTROVÁ, Lenka a kol. *Když se řekne Lisabonská smlouva: Perspektiva fungování podle nového smluvního rámce*. Praha: Odbor informování o evropských záležitostech Úřad vlády České republiky, 2008. 160 s.

BLANKE, Hermann-Josef, MANGIAMELI, Stelio. *The European Union after Lisbon Constitutional Basis, Economic Order and External Action*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag 2012. 584 s.

Internetové stránky:

EU, *Zabráničnická a bezpečnostní politika na úrovni EU*. EUR-Lex [online]. Úřad pro publikace [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=LEGISSUM:ai0025>

MZV, *Povaha a obsah SZBP* [online]. [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/povaha_a_obsah_szbp.html

EU, *Zabrániční politika: cíle, nástroje a dosažené výsledky* [online], europa.eu 2017 [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.1.1.html

KRUTÍLEK, Ondřej. Schémata rozhodovacích procesů. [online] Euroskop.cz [cit. 11. listopadu 2017]. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/8903/sekce/schemata-rozhodovacich-procesu/>

EU, *Posílená spolupráce*, [online]. EUR-Lex Úřad pro publikace 2010 [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aai0018>.

LEGRAND, Jérôme. *Společná bezpečnostní a obranná politika* [online]. Evropský parlament 2017 [cit. 20. září 2017]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.1.2.htm.

MZV. *Společná bezpečnostní a obranná politika – SBOP* [online]. [cit. 15. října 2017]. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/spolecna_bezpecnostni_a_obranna_politika.html.

EEAS. Military and civilian missions and operations [online]. eeas.europa.eu 3. května 2016 [cit. 15. října 2017]. Dostupné na: <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/en/430/Military%20and%20civilian%20missions%20and%20operations>.

EU, *Evropská rada, 22.–23. 6. 2017*. [online] Evropská rada [cit. 12. října 2017]. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/european-council/2017/06/22-23/>.

EU, *Obranná spolupráce: 23 členských států podepsalo společné oznámení o stálé strukturované spolupráci (PESCO)*. [online] Evropská rada 13. listopadu 2017 [cit. 12. října 2017]. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2017/11/13/defence-cooperation-23-member-states-sign-joint-notification-on-pesco/>

TROSZCZYŃSKA-VAN GENDEREN, Wanda. *Zabrániční politika: cíle, nástroje a dosažené výsledky* [online] europarl.europa.eu 2017. [cit. 15. září 2017]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.1.1.html.

Evropský parlament. *Výbor DROI* [online]. [cit. 20. srpna 2017]. Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/committees/cs/droi/home.html>.

BLAHUŠIAK, Igor. Evropská rada [online]. EUROSOKOP.CZ [cit. 20. září 2017]. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/90/sekce/evropska-rada/>.

Rada EU. *Politický a bezpečnostní výbor* [online]. Consilium.europa.eu 9. listopadu 2017 [cit. 15. listopadu 2017]. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/>.

Thomas Reuters. *COREPER* [online]. Practical Law [cit. 20. listopadu 2017]. Dostupné na: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/4-503-0311?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/4-503-0311?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

EAAS. *High Representative/Vice President*. [online]. 14. června 2016 EEAS.com [cit. 20. září 2017]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/3598/high-representativevice-president_en

EDA. *Organisation* [online]. Eda.europa.eu [cit. 23. října 2017]. Dostupné na: <https://eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>.

MZV. *Institucionální zajištění a nástroje SZBP* [online]. mzv.cz. [cit. 2. října 2017]. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/institucionalni_zajisteni_a_nastroje.html.

Odborné články:

MARTINÁK, Lukáš. *Členské státy Evropské unie a SZBP: hledání společných průsečíků*. Globalpolitics, 2011 [online]. [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/clenske-staty-evropske-unie-a-szbp-hledani-spolecnych-pruseciku>

MATLOCHA, Jan. *Zabrániční a bezpečnostní politika*. [online]. Euroskop.cz [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/8916/sekce/zahranicni-a-bezpecnostni-politika>

EŠNER, Jan. *Západoevropská unie* [online]. valka.cz, 2004 [cit. 28. listopadu]. Dostupné na: <https://www.valka.cz/10583-Zapadoevropska-unie>.

HAMUŤÁK, Ondřej. *Evropská unie po Lisabonské smlouvě. Jaký krok a kam?* [online] Epravo.cz, 11. května 2010 [cit. 20. listopadu 2017]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-unie-po-lisabonske-smlouvejaky-krok-a-kam1-61749.html>.

KHOL, Radek. *Lisabonská smlouva a oblast bezpečnostní a obranné politiky - možnost lepší integrace* [online]. Natoaktual, 2009 [cit. 28. října 2017]. Dostupné na: http://www.natoaktual.cz/lisabonska-smlouva-a-oblast-bezpecnostni-a-obranne-politiky-moznost-lepsi-integrace-ga7-/na_analyzy.aspx?c=A091214_120253_na_analyzy_m02.

WEISS, Tomáš. *Evropská služba pro vnější činnost a legitimita zahraniční politiky Evropské unie*. [online]. MEZINÁRODNÍ VZTAHY, 2012, roč. 2012, č. 1 [cit. 20. listopadu 2017]. Dostupné na: <https://mv.iir.cz/article/view/428/440>.

HAVLÍN, Miloslav. *Agentury v rámci bývalého „druhého pilíře“ Evropské unie*. Vojenské rozhledy, 2010, roč. 19 (51), č. 2, s. 114–118

Jiné:

PECHÁČEK, Štěpán. *SPOLEČNÁ ZAHŘANICNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA UNIE: studie č. 3.082*. Parlamentní institut, 2010. Dostupné také z: https://invenio.nusl.cz/record/174856/files/nusl-174856_1.pdf.

SMOLKOVÁ, Veronika. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU po Lisabonské smlouvě*. Odborný podklad. [online] Evropské hodnoty 2016. Dostupné na: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/11/Spole%C4%8Dn%C3%A11->

[zahrani%C4%8Dn%C3%AD-a-bezpe%C4%8Dnostn%C3%AD-politika-EU-po-Lisabonsk%C3%A9-smlouv%C4%9B-1.pdf](#).

TROSZCZYNSKA - VAN GENDEREN, Wanda. *The Lisbon Treaty's provisions on CFSP/CSDP State of implementation IN - DEPTH ANALYSIS* [online]. Evropský parlament 2015 [cit. 5. listopadu 2017]. Dostupné na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA\(2015\)570446_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA(2015)570446_EN.pdf).

52010DC0673/ KOM/2010/0673 v konečném znění: *SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ Strategie vnitřní bezpečnosti Evropské unie: pět kroků směrem k bezpečnější Evropě* ze dne 22. 11. 2010 Dostupné na: http://publications.europa.eu/resource/cellar/ea210453-042c-403b-bbde-3757f3318558.0001.02/DOC_1.

Úřad vlády ČR, *Analyza dopadů Lisabonské smlouvy*. 2010. Dostupné také z: <https://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analyza-dopadu-Lisabonske-smlouvy.pdf>.

WESSELS, Wolfgang, BOPP, Franziska. *The Institutional Architecture of CFSP after the Lisbon Treaty – Constitutional breakthrough or challenges ahead?* Research CEPS, 2008. 39 s. Dostupné také z: <https://www.ceps.eu/system/files/book/1677.pdf>.

Eurocollege. *COREPER: Tasks and workingmethod*. Dostupné také z: http://www.eurocollege.ru/files/server/files/COREPER_9-5.pdf

URBANOVÁ, Klára. *EVROPSKÁ SLUŽBA PRO VNĚJŠÍ ČINNOST: Informační podklad č. 3.089*. Parlamentní institut, 2010.

MIX, Dereck. *The European Union: Foreign and Security Policy: Analyst in European Affairs*. Congressional Research Service, 2013, s. 6 – 7. Dostupné také z: <https://fas.org/sgp/crs/row/R41959.pdf>.

Abstrakt

Přijetí Lisabonské smlouvy způsobilo mnoho změn v oblasti SZBP (Společná zahraniční a bezpečnostní politika), zejména pokud jde o vznik nových institucí spojených s novým institucionálním uspořádáním.

V této souvislosti je tato bakalářská práce primárně zaměřená na problematiku institucionální struktury SZBP (Společná zahraniční a bezpečnostní politika) po zavedení Lisabonské smlouvy. Této práci je přidán širší kontext, jelikož se také zabývá definicí pojmu SZBP a vývojem této politiky. Současně se klade důraz na prostředky, které mají instituce EU k dispozici pro provádění SZBP.

Práce je rozdělena do 6 kapitol. První kapitola je zaměřená na vymezení pojmu SZBP. V kapitole následující je popsán vývoj této politiky prostřednictvím primárního práva EU. Třetí kapitola této práce se zabývá jednotlivými změnami v oblasti SZBP zavedených Lisabonskou smlouvou. Čtvrtou kapitolu tvoří problematika nového institucionálního uspořádání SZBP. V kapitole páté jsou detailně charakterizovány rozhodovací mechanismy, jejichž prostřednictvím se hlasuje na půdě institucí EU v záležitostech týkající se SZBP. V šesté a zároveň poslední kapitole této práce, jsou obsaženy nástroje SZBP, jež mají její aktéři k dispozici.

Změny v institucionální struktuře SZBP vedly k její lepší organizaci a soudržnosti s ostatními politikami.

Abstract

The adoption of the Treaty of Lisbon, has brought about many changes in the area of CFSP (Common Foreign and Security Policy), particularly regarding the emergence of new institutions linked to the new institutional set-up.

In this context, the present bachelor thesis focuses on the issue of the institutional structure of the CFSP following the introduction of the Lisbon Treaty. A wider context is added to this work, as it also deals with the definition of the CFSP and the development of this policy before the adoption of the Lisbon Treaty. At the same time, emphasis is placed on the means available to EU institutions for the implementation of the CFSP.

This work is divided into 6 chapters. The first chapter focuses on the definition of the CFSP. The following chapter describes the development of this policy through the primary EU law. The third chapter of this paper deals with the various changes of the CFSP introduced by the Lisbon Treaty. The fourth chapter concerns the issue of the new institutional set-up of the CFSP. In the chapter 5, the decision-making mechanisms through which the EU institutions are

involved, in CFSP matters, are described in detail. The sixth and last chapter of this paper tackles the CFSP instruments available to its actors.

Changes in the institutional structure of the CFSP have resulted in its better organization and coherence with other policies.

Klíčová slova

EU, EDA, Evropská komise, ESVČ, Evropský parlament, Evropská rada, instituce EU, institucionální struktura, Lisabonská smlouva, Rada EU Společná zahraniční a bezpečnostní politika, SZBP, Společná bezpečnostní a obranná politika, SBOP, vysoký představitel.

Key words

EU, EDA, European Commission, EEAS, European Parliament, European Council, EU institutions, institutional structure, Lisbon treaty, Council of the EU, Common foreign and security policy, CFSP, Common security and defence policy, CSDP, High Representative

Přílohy

Příloha č. 1

The detailed institutional architecture of CFSP/CSDP in the Lisbon treaty¹⁴¹

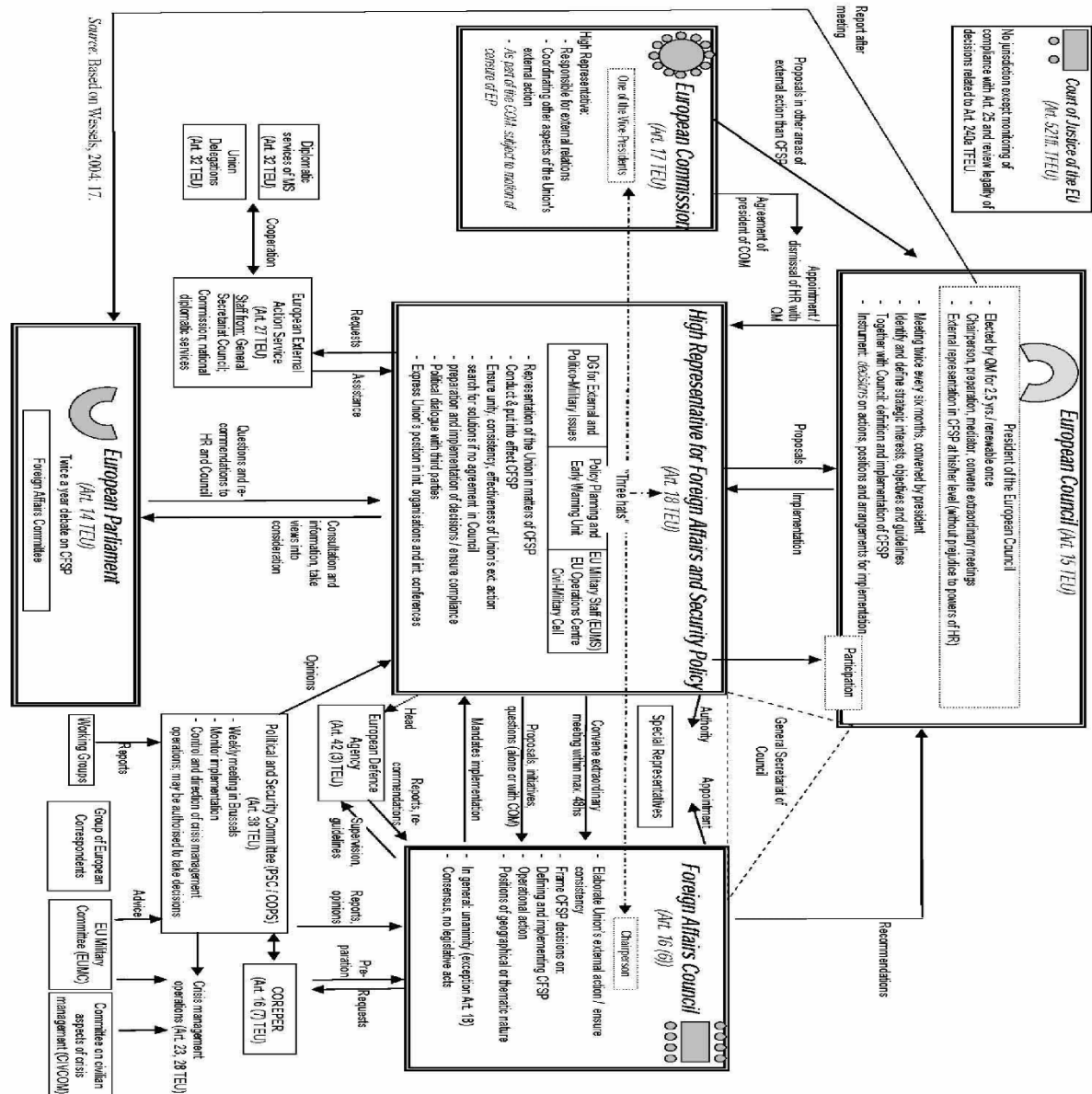

Figure 4. The detailed institutional architecture of CFSP/CSDP in the Lisbon Treaty

¹⁴¹ WESSELS, Wolfgang, BOPP, Franziska. The Institutional Architecture of CFSP after the Lisbon Treaty – Constitutional breakthrough or challenges ahead? Research CEPS, 2008, s. 18. Dostupné také z: <https://www.ceps.eu/system/files/book/1677.pdf>.